

ชุดโครงการ
การพัฒนาระบบสวัสดิการ
สำหรับคนจนและคนกึ่งโอกาสในสังคมไทย

รายงานวิจัยกรณีศึกษา
กลุ่มนอกกำลังแรงงาน

การพัฒนาระบบสวัสดิการ
สำหรับสภานะที่ประสบภาวะยากลำบาก

พัชรินทร์ พูนกลาง
สุกัลยา บุญที

พิวหม้าโครงการ

ชวประเสริฐ

นักวิจัยหลัก

รศ.ดร.อัศศิยา กรวรรณสุค
จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร

ภายใต้การสนับสนุนของ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายงานวิจัยย่อยฉบับสมบูรณ์

การพัฒนาระบบสวัสดิการ
สำหรับสมณะที่ประสบภาวะยากลำบาก

ผู้วิจัย

พัชรินทร์ พูนกลาง
สุกัลยา บุญที

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย

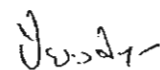
ธันวาคม 2546

คำนำจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เห็นความสำคัญของปัญหาและแนวทางในการบรรเทาปัญหาของคนจนและคนด้อยโอกาสและการจัดสวัสดิการที่เหมาะสม จึงได้สนับสนุน “โครงการการพัฒนา ระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย” ประกอบด้วยการวิจัยสถานการณ์ภาพของคนจนและคนด้อยโอกาส 5 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแรงงาน กลุ่มอาชีพอิสระ กลุ่มคนนอกวัยทำงาน และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส/กลุ่มเสี่ยงและผู้ประสบปัญหาทางสังคม ซึ่งได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ 10,000 ราย และข้อมูลเชิงคุณภาพจากกรณีศึกษาจำนวน 110 กรณี และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

ผลงานทั้งหมดที่ได้จากชุดโครงการการพัฒนา ระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ได้นำเสนอเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนจน ให้เห็นภาพที่เคลื่อนไหวของสภาพความเป็นอยู่ ความด้อยโอกาส ไร้ที่พึ่ง การเชื่อมโยงให้เห็นบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างคนจนคนด้อยโอกาสกับชุมชน (มิติสังคม) ระบบการทำมาหากิน (มิติเศรษฐกิจ) และมีการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง (มิติการเมือง) การให้ภาพเชิงประวัติศาสตร์ ที่ย้อนให้เห็นว่าเดิมวิถีชีวิตของเขาเป็นอย่างไร และต่อมาเกิดอะไรขึ้นที่เป็นจุดหักเหที่ทำให้วิถีชีวิตของเขาตลอดจนบริบทของเขาเปลี่ยนแปลงไป การวิเคราะห์ว่าผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์นั้นๆ (เช่น การสร้างเขื่อน การตั้งเขตนิคมอุตสาหกรรม การตัดถนนเข้ามาในพื้นที่ ฯลฯ) เกิดผลอย่างไรต่อวิถีการทำมาหากิน ความสัมพันธ์เครือข่ายทางสังคม อำนาจต่อรอง คุณภาพชีวิตโดยรวม เพื่อชี้ให้เห็นการปรับตัวในมิติต่างๆ (เช่น การอพยพ การเปลี่ยนอาชีพ ฯลฯ) เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่เป็นจุดหักเหแล้ว ทำไมคนบางกลุ่มปรับตัวและหลุดพ้นจากภาวะยากจนด้อยโอกาสได้ แต่ทำไมคนบางกลุ่มก้าวไม่พ้น ปัญหาของคนจนคนด้อยโอกาสทั้ง 5 กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ จะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหายังไง โครงการนี้ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับระบบสวัสดิการที่เหมาะสม สวัสดิการที่คนจนต้องการ กลไกที่สามารถเข้าถึงปัญหาของกลุ่มคนเปราะบางได้ ทั้งองค์กรชุมชน ครอบครัว องค์กรรัฐ ฯลฯ ตลอดจนข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ปัญหาความยากจนของสังคมไทย

สกว. หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานของชุดโครงการวิจัยนี้ จะทำให้แง่คิด มุมมองอีกด้านหนึ่งในการจัดสวัสดิการและแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน ที่มองความเชื่อมโยงระหว่างมิติทางเศรษฐกิจกับมิติทางสังคม ซึ่งเป็นการเสริมเติมองค์ความรู้ในเรื่องความยากจนของประเทศไทย สกว. จึงหวังว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายจะสามารถนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปพิจารณาใช้ประโยชน์ในการดำเนินการ เพื่อกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างรอบคอบรอบด้านต่อไป

(ศาสตราจารย์ ดร. ปิยะวดี บุญ-หลง)

ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

คำนำของหัวหน้าโครงการ

โครงการการพัฒนากระบวนวิธีชีวิตการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ได้แบ่งรายงานออกเป็นสามระดับ ในระดับพื้นที่มีงานกรณีศึกษาต่างๆ 110 กรณี ในระดับภาพรวมของคนจนแต่ละกลุ่มมีรายงานหลัก 5 รายงาน และในระดับภาพรวมทั้งประเทศมีรายงานสรุปบทสังเคราะห์อีก 1 ฉบับ

ถ้าเปรียบรายงานฉบับสรุปสังเคราะห์ภาพรวมเสมือนป่าใหญ่ รายงานหลัก 5 รายงานก็เปรียบเสมือนส่วนของป่าหรือเขตของป่า 5 เขต ส่วนรายงานกรณีศึกษาก็เปรียบเสมือนไม้แต่ละพันธุ์หรือแต่ละต้น

งานกรณีศึกษาจึงแสดงให้เห็นภาพชีวิตจริงของคนจนในแต่ละประเภท ที่สะท้อนออกมาผ่านสายตาผ่านการสังเกตการณ์ ผ่านการมีส่วนร่วม ของนักวิจัยกรณีศึกษา

งานกรณีศึกษาปรากฏให้เห็นสีสันและความเป็นจริงของรูปธรรมของชีวิตคนจนที่มีความหลากหลายและซับซ้อน แต่ละเรื่องแต่ละกรณีเปรียบประดุจแต่ละฉากแต่ละตอนของละครชีวิต ละครชีวิตที่เขียนบทด้วยกลไกและโครงสร้างทางสังคมทุนนิยม สร้างให้คนจนเล่นบทที่น่ารังเกียจของสังคมทุนนิยม

ปราชญ์ของทุนนิยมจึงมีคำกล่าวว่า “คนจนมักจะตกเป็นเหยื่อของคนจนเสมอ” ใช่สิ! ถ้าคนจนจะมองหาเหยื่อ ก็มีแต่คนจนด้วยกันเท่านั้นที่จะเป็นเหยื่อได้ ส่วนคนรวยนั้น ล้วนมีเงิน มีอำนาจ มีความสามารถ มีอาวุธและบริวาร ที่จะป้องกันตนเอง ยากที่จะตกเป็นเหยื่อของคนจน แต่ถ้าพิจารณาให้ไกลไปกว่าคำกล่าวนี้ อาดัม สมิธ นักปรัชญาเศรษฐศาสตร์ทุนนิยมก็กล่าวว่า คนในสังคมทุนนิยมจะรวยจะจนก็ขึ้นอยู่กับปริมาณแรงงานที่เขาควบคุมได้หรือซื้อหามาได้ เพราะฉะนั้น คนจนผู้ขายแรงงานก็คือเหยื่อของระบบที่คนรวยนำไปใช้สร้างความร่ำรวยให้ตนเอง ดังนั้น คนจนจึงตกเป็นเหยื่อของคนรวยมากกว่าตกเป็นเหยื่อของคนจนด้วยกัน

กรณีศึกษาต่างๆได้สะท้อนให้เห็นว่า คนจนกลุ่มใดที่ยากจน ด้วยสาเหตุของทำที่ต่อชีวิต สาเหตุจากการขาดปัจจัยการผลิต หรือสาเหตุจากความสัมพันธ์ที่เลื่อมล้ำ ภายใต้โครงสร้างของทุนนิยม

ในสังคมทุนนิยมที่คนชนชั้นบนกุมอำนาจรัฐอย่างเหนียวแน่น ยังไม่เคยเห็นกรณีประเทศใดที่สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่ในประเทศทุนนิยมที่อำนาจรัฐถูกจัดสรรปันส่วนให้คนชั้นกลางและคนชั้นล่างมีส่วนร่วมในอำนาจรัฐ ประเทศนั้นก็จะสามารถลดความเหลื่อมล้ำลงได้อย่างมีนัยสำคัญ

ปัญหาความยากจนจึงไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่เพียงเรื่องรายได้ แต่มันมีปริมณฑลกว้างไกลไปถึง สิทธิและโอกาส อำนาจ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วย ประวัติศาสตร์สังคมจากทุกประเทศยืนยันในสังขรณ์ว่า คนจนไม่เคยลดความยากจนลงได้โดยปราศจากการต่อสู้ ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้กับตัวเองและต่อสู้กับกลุ่มคนและชนชั้นที่ได้เปรียบและเอารัดเอาเปรียบ

ตำนานการต่อสู้ดิ้นรนของคนจนไทยมีประวัติมายาวนาน หลายยุคหลายสมัย และเพื่ออนาคตที่ดีกว่า คนจนทั้งหลายมีแต่จะต้องต่อสู้ต่อไป เพื่อความเป็นไทและปากท้องของคนจนเอง

ในฐานะหัวหน้าโครงการ ผมขอขอบคุณนักวิจัยรุ่นใหม่ที่เป็นนักวิจัยกรณีศึกษาทุกท่าน ท่านทุกคนได้ปฏิบัติภารกิจเรื่องคนจนอย่างดียิ่ง ท่านคือผู้ถือโคมฉายที่ส่องให้เห็นคนจนในหลืบในซอก ที่ก่อนหน้านี้ใครๆมักจะมองไม่เห็น ขอให้ทุกท่านจงเป็นมิตรที่ดีของคนจนและปรารถนาดีต่อคนจนตลอดไป

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ
หัวหน้าโครงการ

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้ สำเร็จได้ด้วยความร่วมมือของทีมงาน และผู้ศึกษาใคร่ขอขอบพระคุณ คณะผู้วิจัย ในโครงการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ หัวหน้าโครงการฯ รศ.ดร.ชัตติยา กรรณสูต อาจารย์จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร ผู้วิจัยหลัก ที่ให้โอกาสผู้ศึกษาได้มีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ขอขอบคุณ คุณวันเพ็ญ อ้อขาว ในการประสานงานช่วยเหลืออำนวยความสะดวกด้วยดีมาตลอด

ขอขอบพระคุณ อาจารย์นิรันดร์ กุลทอานันท์ ที่ช่วยเป็นที่ปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ด้วยดีมาตลอด คุณเกลี้ยง รักกุศล ที่ช่วยประสานงานกลุ่มตัวอย่างและอำนวยความสะดวกสะดวกทุกอย่าง คุณพิมพ์ศิริ กล้าวรัมย์ และคุณธนวรรณ ดงนางรัมย์ ที่ช่วยประสานงาน การเก็บข้อมูลภาคสนาม และช่วยสรุปผลการศึกษา คุณจิราภรณ์ และคุณชัยมงคล หริญรัตน์ ที่ช่วยเหลือในการจัดพิมพ์ข้อมูล

ผู้ศึกษาหวังว่าผลการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูล ของผู้วิจัยหลักในโอกาสต่อไป

พัชรินทร์ พูนกลาง

สุกัลยา บุญทิ

บทคัดย่อ

การต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนของหน่วยงานต่างๆเข้ามาช่วยเหลือชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองและคลี่คลายปัญหาไม่เคยเป็นผลสำเร็จ ความยากจนเปลี่ยนรูปลักษณะไปตามสมัย ตามประเด็นและมีบริบทที่แตกต่างกัน ดังนั้นเรื่องราวของคนจนจึงอยู่คู่สังคมไทยมาโดยตลอด

สำหรับคนจนคนด้อยโอกาสในสังคม การบวชเรียนเป็นสมณะในพระพุทธศาสนาสามารถแก้ปัญหาความยากจนขั้นพื้นฐาน เพราะเป็นช่องทางในการเข้าถึงการบริการสาธารณะและสวัสดิการต่างๆที่ควรจะได้รับ ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากสังคม เป็นระบบอุปถัมภ์ที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของคนในสังคม

งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาสภาพความเป็นอยู่ สาเหตุ และปัจจัยที่ก่อให้เกิดความยากจน ก่อนการบวชรวมทั้งสภาพชีวิตและปัญหาที่ต้องเผชิญอยู่ในปัจจุบัน เพื่อนำเสนอช่องทางและรูปแบบการให้ความช่วยเหลือแก่สมณะในชุมชนที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตภายนอก การสนทนากลุ่ม รวมทั้งการเก็บข้อมูลเอกสาร สำหรับกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยสมณะจำนวน 22 รูป ในชุมชน 3 ระดับ ได้แก่ วัดในชุมชนเมือง วัดชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท และวัดในชุมชนชนบท ในจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งแบ่งกลุ่มวิเคราะห์ตามช่วงอายุเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ช่วงอายุ 13-19 ปี 20-45 ปี 46-60 ปี และ 61-80 ปี ได้ข้อค้นพบที่สำคัญคือ

ก่อนบวชเป็นสมณะ ส่วนใหญ่ประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัว สืบเนื่องจากความล้มเหลวของภาคการเกษตรหรือการมีอาชีพรับจ้างทั่วไป ทำให้มีรายได้ที่ไม่แน่นอน ก่อให้เกิดหนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบ เนื่องจากขาดโอกาสในการแสวงหาการประกอบอาชีพใหม่ๆ เพราะไม่มีพื้นฐานความรู้ที่เพียงพอ ขาดประสบการณ์ ขาดการวางแผนที่ดี และสำคัญที่สุดคือ ไม่มีเงินลงทุนเป็นของตนเอง ส่วนด้านครอบครัวมักมีปัญหาการสูญเสียของบิดามารดาหรือการหย่าร้าง ของบิดามารดา ทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น ขาดผู้นำครอบครัว นอกจากนั้นบางรายยังมีปัญหาทางด้านสุขภาพ ร่างกายไม่สมบูรณ์ ไม่เชื่อต่อการทำงานหนัก หรือการประกอบอาชีพทั่วไป บางรายมีโรคประจำตัวที่จะต้องเข้ารับการรักษาอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลมาก

การบวชเป็นสมณะทำให้มีโอกาสได้ศึกษาพระธรรมวินัยและการศึกษาทางโลกในโรงเรียนปริยัติธรรมและวิทยาลัยสงฆ์ รวมทั้งได้รับการยกเว้นค่ารักษาพยาบาล แต่เมื่อเป็นพระภิกษุ สามเณร ก็ต้องเผชิญกับปัญหาหลายด้านตามกลุ่มอายุที่แตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มที่มีอายุ 13-19 ปี มีการเรียนที่ค่อนข้างหักโหมและต้องรักษาศีล 10 ควบคู่กันไป ทำให้ไม่สอดคล้องกับสภาวะความต้องการทางด้านร่างกาย อารมณ์ และจิตใจเกิดความเครียด ขณะที่กลุ่มที่มีอายุมากกว่า 60 ปี ต้องการที่จะได้รับการคุ้มครองทางร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องอาพาธ ถึงแม้จะได้รับการยกเว้นค่ารักษาพยาบาล แต่ในสภาพความเป็นจริง สมณะที่ชราภาพต้องช่วยเหลือตนเองทุกอย่าง ทั้งด้านปัจจัยและกำลังใจในการต่อสู้กับโรคภัยและความเสื่อมของสังขาร ส่วนกลุ่มที่มีอายุ 20-45 และ 46-60 ปี เป็นกลุ่มที่ถูกสังคมคาดหวังว่าจะเป็นพี่ร่วมศรัทธาของพลังชุมชน เสริมแรงให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง

กล่าวโดยสรุป ภาพของสมณะในฐานะที่ถูกจัดวางให้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของสังคมและชุมชน
ท้องถิ่นยังเลือนลาง เนื่องจากความไม่เข้มแข็งในการควบคุมตนเอง อีกทั้งวัตรปฏิบัติของสมณะบางอย่างก็ทำ
ให้เกิดข้อจำกัดทางการเรียนและกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้วย

สารบัญ

คำนำสกว.

คำนำหัวหน้าโครงการ

กิตติกรรมประกาศ

บทคัดย่อ

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 บทนำ

1.1 สภาพทั่วไป	1
1.2 วัตถุประสงค์	4
1.3 ขอบเขตการศึกษา	5
1.4 วิธีการศึกษา	5
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 38,43 และมาตรา73	7
2.2 แนวคิดการปฏิรูปการศึกษาสงฆ์	8
2.3 แนวคิดการจัดระบบการบริหารตามระเบียบมหาเถรสมาคม	8
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น	9
2.5 ผลงานวิจัย ประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และวัดในการจัดการศึกษา	10
2.6 ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ (Maslow ' s Hierachy of need)	10

บทที่ 3 ผลการศึกษา

สรุปผลการศึกษารายกรณีชุมชนเมือง	12
---------------------------------	----

บทที่ 4 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม	51
------------	----

ภาคผนวก	52
---------	----

บทที่ 1

บทนำ

1.1 สภาพทั่วไป

ในอดีตวัดเป็นสถาบันที่มีบทบาทมาก ด้านการให้การศึกษาของสังคมไทย พระสงฆ์เป็นผู้ทำหน้าที่ให้การศึกษา อบรมสั่งสอน การปฏิบัติธรรม การดำเนินชีวิตทางโลก และทางธรรมแก่ฆราวาสและสงฆ์ด้วยกัน เพราะสังคมสมัยนั้นยังไม่ได้รับเอาวัฒนธรรมและระบบการศึกษาแบบตะวันตกมาใช้ ดังนั้นผู้ชายไทยส่วนใหญ่ที่เป็นพุทธศาสนิกชน อยู่ในวัยสมควรแก่การบวชเรียน พ่อแม่และผู้ปกครองจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ได้รับการบวชเรียน เพื่อยกระดับความคิดของคนในการเรียนรู้ และพัฒนาหลักการครองตนให้มีสติในการใช้ชีวิต เป็นการขัดเกลาจิตใจ รู้จักการใช้ปัญญาเพื่อแก้ปัญหาได้ เป็นการพัฒนาคนให้มีความรับผิดชอบมีคุณภาพและทำให้สังคมสงบสุขน่าอยู่ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้การบวชเรียนยังช่วยลดช่องว่างทางชนชั้นของสังคมไทย ระหว่างคนจนกับคนรวย หรือผู้ที่มิรู้ฐานะทางสังคมแตกต่างกัน กล่าวคือ เมื่อผู้ใดก็ตามที่มีความประสงค์จะบวชเรียนครองเพศสมณะ (พระสงฆ์ หรือสามเณร) แม้ว่าภูมิลำเนาหรือฐานะแต่เดิม จะเป็นใคร ยากดีมีเงิน ยศถาบรรดาศักดิ์แตกต่างกันแค่ไหน แต่ในฐานะทางชนชั้นของสมณะแล้วย่อมเท่าเทียมกัน คือเป็นตัวแทนพระพุทธ-ศาสนา เป็นปฐมนิยบุคคล ทำหน้าที่สืบทอดและเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา เพราะภารกิจที่สำคัญของศาสนาพุทธ คือ การให้การศึกษา กับคนเพื่อให้เกิดเสรีภาพทางปัญญา และเรียนรู้การใช้ชีวิตอย่างมีสติ

สถานการณ์ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสังคมไทย ภายใต้กระแสการพัฒนาแบบโลกาภิวัตน์ ที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม มักจะขึ้นชมการประกวดประชันขันแข่ง ใครดีใครได้ ผลักดันให้ผู้คนต้องใช้ชีวิตแบบเอาตัวรอด นึกถึงตัวเองก่อนผู้อื่นเสมอ เป็นสังคมที่บริโภคลิขิตต่างๆ เกินพอดี ก่อให้เกิดผลกระทบและแสวงหาวิธีต่าง ๆ นานาเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง วิถีชีวิตดังกล่าวย่อมมีผลกระทบต่อความคิดและค่านิยมปัจเจกบุคคลและชุมชน ที่มีเหตุผล แตกต่างกันไป ส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญการตีความและให้คุณค่าสมณะในด้านความเชื่อและ ค่านิยมตามประเพณีในสังคม การบวชเป็นสมณะจึงเป็นเพียงเพื่อรักษาประเพณีของสังคมที่สืบทอดกันมา ไม่ได้ลงลึกในรายละเอียด หรือเจตนารมย์ประกอบกับข้อจำกัดต่างๆ ของบุคคลมักไม่เชื่อต่อการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจในแก่นและบทบาทหน้าที่ของสมณะในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

ขณะเดียวกัน สำหรับกลุ่มคนด้อยโอกาสในสังคมแล้ว การบวชเรียนเป็นสมณะในพระพุทธ-ศาสนานั้น นับเป็นการแก้ปัญหาความยากจนขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นช่องทางในการเข้าถึงการบริการสาธารณะและสวัสดิการต่างๆ ที่ควรจะได้รับทั้งทางตรง และทางอ้อมจากสังคม เป็นระบบอุปถัมภ์ที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของคนในสังคม ตัวอย่างเช่น การบวชเพื่อแก้ปัญหาด้านสุขภาพ เนื่องจากการเจ็บป่วยที่ไม่มีกำลังในการ

แบบรับค่าใช้จ่าย หรือขาดผู้ดูแล ทำให้ต้องพึ่งสวัสดิการจากการครองเพศสมณะ เพราะไม่ต้องเสียค่าบริการจากรัฐ ในการเข้ารับบริการรักษาพยาบาล หรือการบวชเพื่อสร้างทางเลือกในการเข้าถึงและรับบริการจากรัฐ ได้แก่การบวชเป็นพระภิกษุ หรือสามเณร เพื่อแก้ปัญหาความยากจน ภาวะหนี้ ปัญหาทางด้านการครอบครัว เช่น การบวชเรียนของสามเณรและพระภิกษุ ในระบบโรงเรียนปริยัติธรรม และวิทยาลัยของสงฆ์ เป็นต้น

สำหรับปรากฏการณ์ของสมณะในจังหวัดบุรีรัมย์ ที่สะท้อนให้เห็นสภาพการเข้าถึงบริการสาธารณะ และการจัดสวัสดิการจากรัฐ ในมิติทางด้านการศึกษาและสาธารณสุข พบว่า มีการขยายตัวของโรงเรียนปริยัติธรรมเพิ่มมากขึ้นทั้งเขตอำเภอเมืองและรอบนอก เพื่อรองรับนักเรียนที่มีความประสงค์เข้าศึกษาต่อทั้งที่เป็นแผนกธรรมบาลี และแผนกสามัญ ในระดับ ม.ต้น และ ม.ปลาย มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี ตัวอย่างเช่น

โรงเรียนปริยัติวิทยา (วัดกลางพระอารามหลวง) และโรงเรียนพระปริยัติธรรมอิสานราช-วิทยานุสรณ์ อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ ได้รับอนุญาตจัดตั้งโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายในคราวเดียวกัน เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2530 และวันที่ 1 มิถุนายน 2538 ตามลำดับ ปัจจุบันเปิดสอน 2 แผนก คือแผนกธรรมบาลี และแผนกสามัญทั้งระดับ ม.ต้น และ ม.ปลาย จำนวน 32 ห้องเรียน ให้แก่พระภิกษุจำนวน 50 และสามเณร 1,322 รูป รวมทั้งสิ้น 1,372 รูป ทั้งนี้เป็นนักเรียนที่พักประจำที่โรงเรียนทั้งสองแห่งจำนวน 485 รูป และเป็นนักเรียนที่เดินเรียน (จากวัดอื่น) 887 รูป (งานทะเบียน, 2545)

สำหรับปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับการเข้ารับบริการด้านสุขภาพจากหน่วยงานของรัฐของสมณะในจังหวัดบุรีรัมย์ ตามรายงานทะเบียนประวัติคนไข้ของโรงพยาบาลบุรีรัมย์ พบว่าตั้งแต่ปี 2541-2544 จำนวนทั้งสิ้น 14,096 รูป ทั้งนี้เป็น พระภิกษุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 6,116 รูป หรือแม้แต่ในรายงานสถานการณ์โรคเอดส์และผู้ติดเชื้อมีอาการที่จำแนกตามอาชีพ ตั้งแต่เดือน ธันวาคม 2533 – มกราคม 2545 เฉพาะที่มีการรายงานการเข้ารับการรักษาพยาบาล เป็นกลุ่มนักบวชจำนวนทั้งสิ้น 53 คน ซึ่งไม่ทราบสาเหตุการติดเชื้อ และระบุช่วงระยะเวลาที่ติดเชื้อไม่ได้ (งานควบคุมโรคเอดส์และกามโรค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดบุรีรัมย์, 2545)

จากสถานการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความพยายามของคนในการแสวงหาช่องทางเพื่อเข้าถึงบริการสาธารณะและการจัดสวัสดิการของรัฐในด้านต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ขณะเดียวกันพระสงฆ์ก็มีจุดเริ่มต้นที่น่าสนใจ ในการเข้ามามีบทบาทสำคัญด้านการมีส่วนร่วมในสังคมเพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างเช่น คณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดบุรีรัมย์ได้ประสานงานไปยังเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อขออาชานานิมนต์ เจ้าอาวาสวัด ที่ดูแลปกครองพระภิกษุและสามเณร ทั้งจังหวัด รวมทั้งสิ้น 4,313 รูป จาก 749 วัด และ 392 สำนักสงฆ์ (สำนักงานศึกษาธิการ ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, 2544) เพื่อเข้าร่วมสัมมนางานรณรงค์การมีส่วนร่วมในงานเลือกตั้ง เมื่อปี พ.ศ. 2542 เป็นปรากฏการณ์งานมีส่วนร่วมทางการเมืองครั้งแรกในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยการให้ความสำคัญกับผู้นำทางศาสนาที่เชื่อว่าเป็นที่พึ่งทางความคิด ที่มีผลต่อการสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาสำหรับคนในชุมชน ใช้พลังภูมิปัญญาดังกล่าวเพื่อช่วยรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และให้มีข้อมูลเพียงพอในการตัดสินใจเลือกผู้แทน ด้วย

คบ ม.ต้น และ ม.ปลาย หวังอามิสสินจ้างใดใด ที่ใจจงใจให้ไปเลือกตั้ง และสามารถรณรงค์ใช้ประชาชนให้ความสำคัญกับการตัดสินใจของ ตนเองและไปสิทธิ์เพิ่มมากขึ้นได้อีกวิธีหนึ่งหรือแม้แต่งานด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการใน ชุมชน พระสงฆ์ ก็ได้เริ่มมีการเคลื่อนไหวควบคู่กันไปกับงานรณรงค์การมีส่วนร่วมทางการเมือง

เมื่อกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม ได้เข้ามาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และให้การสนับสนุนโครงการต่างๆ จำนวนทั้งสิ้น 320 โครงการ ใน 4 กลุ่มงานหลัก ได้แก่ งานพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน งานจัดสวัสดิการชุมชน งานส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และงานกลุ่มองค์กรเครือข่าย ซึ่งส่วนใหญ่ เครือข่ายพระสงฆ์จะได้รับการสนับสนุนในด้านการจัดสวัสดิการชุมชน เช่น งานพัฒนาศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ในลักษณะของการปรับปรุงซ่อมแซมและก่อสร้างอาคารให้ได้มาตรฐานมั่นคงปลอดภัย สนับสนุนด้านสื่อการเรียนการสอน และเครื่องเล่นกลางแจ้ง เพื่อพัฒนาสติปัญญาและพัฒนาการทางด้านร่างกายควบคู่กันไป ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรดังกล่าวรวมจำนวนทั้งสิ้น 57 ศูนย์ ๙ กระจายอยู่ใน 15 อำเภอ

นอกจากนั้นเครือข่ายองค์กรชาวบ้านจำนวน 33 กลุ่มองค์กร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่รัฐเข้าไม่ถึงไม่ว่าจะเป็นด้านข้อมูลข่าวสารหรือทรัพยากรต่างๆ ต่างได้รับอานิสสงค์จากการที่พระสงฆ์ให้การสนับสนุนเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและแนะนำแนวทาง และเรียนรู้การทำงานร่วมกันระหว่างฆราวาสกับพระสงฆ์ ในการช่วยเหลือสนับสนุนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น กิจกรรมสมุนไพรรักษาโรค การนวดแผนโบราณ การสร้างเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ การจัดสวัสดิการชุมชนเร่งด่วน เพื่อช่วยบรรเทา ความรุนแรงของปัญหาความยากจนของกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสในชุมชนในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างทางเลือกการประกอบอาชีพ เรียนรู้การทำงานรวมกลุ่มการบริหารจัดการและการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับตนเองและชุมชน

จากสถานการณ์ดังกล่าวถึงแม้ว่าทุกภาค ส่วนได้มีความพยายามที่จะเข้าไปแก้ปัญหาความยากจนด้วยการจัดสวัสดิการทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นการแก้ไขเฉพาะหน้า เช่น ให้การประชาสงเคราะห์ หรือการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 - 9 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน ประกอบกับการได้รับโอกาสทางกฎหมายเพิ่มมากขึ้น ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ.2540 สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นวิธีการแก้ปัญหาในระดับโครงสร้างของการบริหารและพัฒนาประเทศในระยะยาว แต่ในขณะเดียวกัน คำจำกัดความความยากจนมักจะหนี ไม่พ้นการเชื่อมโยงให้เกี่ยวข้องกับความต้องการขั้นพื้นฐาน หรือปัจจัย 4 ซึ่งส่วนใหญ่ มักจะอิงยุทธศาสตร์การพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 คือ กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อลดช่องว่างระหว่างชนชั้น เชื่อมประสานภารกิจให้งานบรรลุผลสำเร็จ ด้วยการค้นหาพลังแผ่นดิน พลังชุมชน เพื่อพลิกฟื้นงานพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเอง และถึงแม้ว่าในเวลาที่ผ่านมาจะอาศัยระบบราชการหรือรัฐเป็นผู้ดำเนินการให้ แต่ก็มีบางอย่างที่ต้องเริ่มต้นจากการพึ่งตนเอง โดยมีรูปแบบแตกต่างกันไป แล้วแต่กรณี และสภาพของปัญหา หรือที่มาของสาเหตุ เช่น นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง นโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจ และนโยบายการประกันสุขภาพ 30 บาทรักษาทุกโรค การหนุนเสริมชุมชน เข้มแข็งด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม และการจัดสวัสดิการชุมชนเร่งด่วน ของกองทุนเพื่อการ

ลงทุนทางสังคม หรือ การระดมความคิดเห็นใน ร่าง พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ ตาม แนวคิดการปฏิรูประบบสุขภาพ เป็นต้น

ปรากฏการณ์การต่อสู้เพื่อเอาชนะกับความยากจนของหน่วยงานต่างที่เข้ามาช่วยเหลือชุมชน ให้สามารถช่วยเหลือ และพึ่งตนเอง และคลี่คลายปัญหาได้แต่ไม่เคยแก้ปัญหาได้เป็นผลสำเร็จ รูปแบบความยากจน เปลี่ยนรูปลักษณะไปตามสมัย ตามประเด็นและมีบริบทที่แตกต่าง ดังนั้นเรื่องราวของคนจนจึงอยู่คู่สังคมไทยมาโดยตลอด ไม่ว่าสาเหตุความจนจะเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมบีบบังคับ หรือเกิดจากภาวะความไม่พึงพอใจของปัจเจกบุคคลในระดับการครองชีพ อาจสืบเนื่องด้วยความไม่รู้ หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของคน ทำให้ขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร การจัดสวัสดิการ หรือการรับบริการจากรัฐ ทำให้เป็นกลุ่มคนที่ถูกเอาเปรียบ มีฐานะเป็นผู้ถูกกระทำในรูปแบบต่างๆ เชิญกับภาวะแร้นแค้น ไม่มีการวางแผนป้องกันหรือตั้งรับในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง หรืออยู่ในภาวะที่ถูกบีบบังคับทางจิตใจ ไม่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ทัดเทียมกับผู้อื่นได้ หรือไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาถึงสภาพความเป็นอยู่เหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดความยากจน ก่อนที่จะตัดสินใจว่าเป็นสมณะ ทั้งที่เป็นสามเณรและพระภิกษุในจังหวัดบุรีรัมย์ ใน 3 ระดับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ (1) สมณะที่จำวัดอยู่ในชุมชนเมือง (2) สมณะที่จำวัดอยู่ในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท และ (3) สมณะที่จำวัดอยู่ในชุมชนชนบท รวมถึงวิธีการแก้ปัญหาความยากจนด้วยตนเอง หรือได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ องค์กรชุมชนต่างๆ ทั้งก่อนและหลังการเป็นสมณะ ลักษณะการเข้าถึงสวัสดิการ และการบริการของรัฐ ความสามารถในการพัฒนาระดับเพื่อปรับบทบาทของสมณะ ให้เป็นศูนย์รวมพลังทางความคิด ในรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ความสามารถในการสร้างเครือข่ายการทำงานให้เกิดเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างแนวทางการป้องกัน และแก้ปัญหาความยากจนในระยะยาว

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ สาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดความยากจน ก่อนการบวชของสมณะในจังหวัดบุรีรัมย์ ของชุมชน 3 ระดับ
- 2) เพื่อศึกษาถึงปัญหาที่เกิดจากการขาดโอกาสเข้าถึงและรับบริการของรัฐ การนำเสนอช่องทางและรูปแบบการให้ความช่วยเหลือแก่สมณะในชุมชนที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางและรูปแบบวิธีการแก้ปัญหา การจัดสวัสดิการที่เหมาะสมด้วยตนเอง ของสมณะ รวมถึงการประสานความร่วมมือ การให้หรือรับ การช่วยเหลือ ระหว่างชุมชน สมณะ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสามารถขยายผลกิจกรรมการจัดสวัสดิการของชุมชนในระยะยาว

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาเป็นสมณะที่จำวัดอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดบุรีรัมย์ 3 ระดับจำนวน 22 รูป ได้แก่

ชุมชนเมือง ได้แก่ วัดธรรมธีราราม วัดกลางพระอารามหลวง และวัดอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ได้แก่ วัดบ้านสะแกช้า ตำบลสะแกช้า อำเภอเมือง

ชุมชนชนบท ได้แก่ วัดบ้านเสม็ด ตำบลสองชั้น อำเภอกะสัง

จำแนกตามช่วงอายุ ดังนี้

สมณะที่มีอายุ 13-19 ปี จำนวน 9 รูป

สมณะที่มีอายุ 20-45 ปี จำนวน 8 รูป

สมณะที่มีอายุ 46-60 ปี จำนวน 2 รูป

สมณะที่มีอายุ 61-80 ปี จำนวน 3 รูป

ประเด็นในการศึกษา

- 1) การศึกษาสภาพการดำรงชีวิต สาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดความยากจน ก่อนการบวชเป็นสมณะ
- 2) การศึกษาสภาพปัญหาและข้อจำกัด การครองตนเป็นสมณะ ตลอดจนปัญหาที่เกิดจากการขาดโอกาสเข้าถึงการรับบริการและการจัดสวัสดิการของรัฐ
- 3) การศึกษารูปแบบในการแก้ปัญหาหรือการคิดค้นวิธีการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมกับตนเองโดยกระบวนการช่วยเหลือตนเองที่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริงตรงกับความต้องการและทั่วถึง

1.4 วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริงต่างๆ โดยมีรายละเอียดและขั้นตอน การดำเนินงานดังนี้ วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 22 รูป ที่ประสบปัญหาความยากลำบากและมีปัญหาด้านครอบครัว ปัญหาด้านสุขภาพ และขาดโอกาสทางการศึกษา เป็นกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในชุมชน 3 ระดับคือ ชุมชนเมือง ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท และชุมชนชนบท ที่มีช่วงอายุแตกต่างกัน

วิธีการเก็บข้อมูล

- 1) ข้อมูลปฐมภูมิ ด้านสภาพการดำเนินชีวิต สาเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดความยากจนก่อนบวชเป็นสมณะ สภาพการครองตนของสมณะ ข้อจำกัดและปัญหาในการเข้าถึงการรับบริการและการจัด สวัสดิการ

การค้นหารูปแบบในการแก้ปัญหาเพื่อให้สามารถจัดสวัสดิการที่เหมาะสมด้วยตนเอง โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตจากภายนอก

2) ข้อมูลทุติยภูมิ ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ นโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้อง กฎหมาย พ.ร.บ. การปฏิรูปการศึกษาแนวทางการร่วมมือของหน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาร่วมกัน

3) วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาจากเครื่องมือต่างๆ เพื่อให้เห็นปัญหา สาเหตุ และแนวทางการแก้ไข ปัญหาในภาพรวม

4) นำผลสรุปจาก ข้อ1-3 จัดทำเป็นสรุปรายงาน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ สาเหตุของปัญหา และปัจจัยที่ก่อให้เกิดความยากจนของสมณะในจังหวัดบุรีรัมย์

2) ได้ทราบสภาพปัญหาที่เกิดจากการขาดโอกาสในการเข้าถึง และรับบริการของรัฐ การนำเสนอช่องทาง และรูปแบบการให้ความช่วยเหลือ แก่สมณะในชุมชน ที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3) ได้แนวทางและรูปแบบในการจัดการปัญหาด้วยตนเองของสมณะ ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคเอกชนอื่นๆ

4) เกิดเครือข่ายแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านวิชาการ ข้าราชการระหว่างองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในระดับท้องถิ่น และเครือข่าย เกี่ยวข้องปัญหาคนด้อยโอกาสในสังคม

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย กรณีศึกษาสมณะในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร กฎหมาย แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยและที่เกี่ยวข้องกับการรับบริการและการจัดสวัสดิการในสังคม โดยจะเสนอตามลำดับ ดังนี้

2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 38,43 และ 73

2.1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 38

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติ ตามศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ในการใช้เสรีภาพดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใดๆ อันเป็นการริดรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมิควรได้เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิิกายของศาสนาหลักที่นิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือ แตกต่างจากบุคคลอื่น

2.1.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43

บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพ และเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

2.1.3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 73

รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิต (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540)

2.2 แนวคิดการปฏิรูปการศึกษาสงฆ์

แนวคิดการปฏิรูปการศึกษาสงฆ์ วิกฤตที่เป็นโอกาสให้คณะสงฆ์ได้แก้ไขจุดอ่อนขององค์กรพระพุทธศาสนา อุดมการณ์ เป้าหมาย การศึกษาพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ผู้จัด รัฐบาลผู้อุปถัมภ์ พระภิกษุสามเณร ผู้เรียน ต่างฝ่ายต่างคิดไปคนละทาง คือ

1. ฝ่ายพระเถระ ต้องการให้ผู้ศึกษาเรียนเป็นศาสนทายาทสืบทอดรักษาพัฒนาพระพุทธศาสนาให้มั่นคงยั่งยืน แต่ยังคงจัดอยู่เฉพาะที่การเรียน นักรรรมบาลีอย่างเดียว โดยไม่มีวิชาอื่นเข้ามาสอน ภาระงานเพื่อเป็นศาสนทายาท ผลจึงปรากฏว่า ผู้จบนักรรรมบาลีปริญญาออกมา มักจะไม่พร้อมแม้แต่จะเป็นเจ้าอาวาส อีกทั้งคณะสงฆ์ฝ่ายปกครองไม่ได้มีแผนการผลิต แผนการจัดเตรียมตำแหน่งรองรับ ผู้จบการศึกษา ให้เข้ารับการบรรจุลงในตำแหน่งงานคณะสงฆ์แต่อย่างใด เป็นการผลิตแล้วทิ้ง ทิ้งๆ ที่คณะสงฆ์ยังมีตำแหน่งว่างมากมาย

2. ฝ่ายคฤหัสถ์ รัฐบาลผู้อุปถัมภ์ ต้องการให้พระสงฆ์เป็นผู้สืบทอด รักษาพระพุทธศาสนาเป็นพระสงฆ์ที่ดี เป็นเนืองนาคของโยคี และทำงานพระศาสนาให้มีประสิทธิภาพ โดยไม่ดูสภาพความเป็นจริงว่า พระสงฆ์ด้อยโอกาสทางการศึกษาเพียงใด ชาวบ้านและรัฐบาลได้ส่งเสริมให้งบประมาณแค่ไหน มีคนเข้าไปบวชมีใครตั้งใจศึกษา ปฏิบัติจริงใจแค่ไหน ลูกชาวบ้านที่สมัครบวชอุทิศชีวิตแก่ศาสนาอย่างถาวรมีกี่คน ที่ว่ามีคนบวชเป็นแสนคนนั้น บวชอยู่เรียนก็คน ที่บวชไม่เรียนก็คน ที่บวชเรียนจนสำเร็จสูง ๆ สามารถทำงานพระศาสนาได้มีกี่คน คำตอบก็เห็นอยู่แล้วมีน้อยมาก จำนวนพระสงฆ์สามเณรสามแสนรูปในประเทศไทย ที่ทำงานได้ผลมีไม่ถึงหมื่น แล้วจะให้ได้พระสงฆ์ดี มีคุณภาพมาจากไหน พระพุทธศาสนาจะได้กำลังพลที่เฉลียวฉลาดแข็งแรงมาบริหารศาสนา ด้วยวิธีใด

3. ฝ่ายผู้เรียน คือพระเถระที่บวชมา ถ้าเข้าสู่กระบวนการเล่าเรียน ก็มักจะต้องการเรียนแค่ให้ได้แค่ให้ได้ประกาศนียบัตร ปริญญาบัตร เพื่อยกฐานะของตนให้ทัดเทียมสังคม สึกไปเป็นลูกจ้าง ไปมีลูกเมีย เอาตัวรอดทางโลกเท่านั้น ไม่มีใครอยากอยู่เป็นเจ้าอาวาสเป็นพระเถระตลอดชีวิต เรียนทางธรรมแต่ใจเผลอไปทางโลก เป้าหมายเผลอไปทางโลกเกือบทั้งหมด และยิ่งรู้ว่าอยู่ไปก็ไม่มีความสุขทางตำแหน่งงานในคณะสงฆ์ เนื่องจากตำแหน่งทางคณะสงฆ์ปิดหมด ต้องรอให้เกษียณ 80 ปี หรือมีผู้ตายเสียก่อน จึงจะมีการบรรจุใหม่ก็ตัดสินใจสึกไปดีกว่า ที่เหลืออยู่ยังไม่สึกก็มีจำนวนน้อย ไม่พอที่จะบรรจุทดแทนพระทำงานที่สึกย้ายตายไปทุกที ทำให้ตำแหน่งที่ว่างมากอยู่แล้วยิ่งว่างมากออกไปอีก พอเจ้าอาวาสสึกตายเมื่อไร วัดนั้นก็หาพระเป็นเจ้าอาวาสไม่ได้ หาได้ก็แค่ผู้รักษาราชการ (พระศรีธรรมมาภรณ์, 2544)

2.3 แนวคิดการจัดระบบการบริหารตามระเบียบมหาเถรสมาคม

แนวคิดการจัดระบบการบริหารตามระเบียบมหาเถรสมาคม ของคณะสงฆ์ (ธรรมยุต) จังหวัดบุรีรัมย์ ที่สอดคล้องกับการเปิดโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาสได้เข้าถึงการจัดสวัสดิการ และรับบริการจากรัฐ ได้จัดแบ่งออกเป็น 4 องค์หลัก ดังนี้

1.ด้านการปกครอง จัดระเบียบการบริหารให้แก่วัด หรือสำนักสงฆ์ที่จัดตั้งขึ้นใหม่ ได้จัดทำเอกสารให้ถูกต้อง โดยให้เป็นแนวทางเดียวกัน เน้นให้เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลหมั่นตรวจสอบ ดูแลตรวจการคณะสงฆ์ให้สม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถรับรู้ และร่วมกันแก้ปัญหาได้ทันทั่วทั้ง

2.ด้านการศึกษา นโยบายหลักให้เจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอได้จัดการเรียนการสอนในเขตท้องที่ของตนให้ได้อย่างน้อย 1 แห่ง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษา และให้มีหลักสูตรอันเป็นแนวทางเดียวกัน และจัดให้มีสำนักศาสนศึกษาภายในจังหวัดบุรีรัมย์ให้ครบทุกตำบลในอนาคต และให้ทุกสำนักจัดการเรียนการศึกษาหลักสูตรนวกภูมิทุกๆ สำนัก แก่ภิกษุผู้บวชใหม่

3.ด้านการเผยแพร่ หน้าที่ในการอบรมแก่อุบาสกอุบาสิกา ให้ปฏิบัติเพื่อเกิดผลทางเชิงรุกมากขึ้น มีการคัดเลือกพระภิกษุผู้มีความสามารถในการเผยแผ่ เพื่อส่งเข้าศึกษาอบรม ทุกๆปี ทั้งนี้เพื่ออนาคตจังหวัดบุรีรัมย์จะมีพระภิกษุ ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้จัดให้วัดป่าเขาน้อย อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมฝ่ายกัมมัฏฐาน เพื่ออบรมข้อวัตรปฏิบัติแก่พระภิกษุสามเณร ตลอดถึงอุบาสกอุบาสิกา

4.ด้านการสาธารณูปการ ให้เจ้าคณะผู้ปกครองหมั่นดูแลตรวจสอบวัดของตนให้อยู่ในสภาพดี และสำหรับท่านที่สามารถช่วยเหลือสังคมได้ ขอให้แจ้งแก่คณะสงฆ์ได้ทราบ เพื่อร่วมกันช่วยเหลือแก่ผู้ที่ประสบภัยทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นทุกปี (คณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ภาค 11 ,ธรรมยุต, 2544)

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางความคิด ความเชื่อ และศรัทธาของคนในชุมชน มีอยู่ทุกยุคทุกสมัย อาจแตกต่างกันบ้างหากมองในรูปกิจกรรมและวิถีปฏิบัติ ที่ผ่านมา พอช. ได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปร่วมโครงการฝึกอบรมที่วัดไผ่ล้อมเป็นบางรุ่น และลงไปจัดเก็บข้อมูลจริงในพื้นที่ในประเด็นต่างๆ เช่น งานพัฒนาที่พระเคลื่อนไหว ต้องการอะไร เกิดอะไรขึ้นกับงานที่ทำ และท่านทำอย่างไร บทบาทที่ท่านแค่นั้นถึงจะเหมาะสมวิสัยของท่าน โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับเงินๆ ทองๆ ซึ่งที่พบในขณะนี้สรุป ได้ 3 กลุ่ม คือ

1.พระสงฆ์รุ่นใหม่เรียกร้องสนใจจะทำงานเพื่อสังคม แต่ไม่รู้จะไปปรึกษาหารือใคร

2.พระสงฆ์ที่กำลังดำเนินกิจกรรมอยู่ ต้องต่อสู้ 2 ด้านคือ แสวงหาจุดยืนตนเอง และสร้างการยอมรับจากคณะสงฆ์ด้วยกัน

3.พระสงฆ์รุ่นเก่าที่ทำมาแต่เดิมกำลังทบทวนบทบาทตนเอง และหันมาฟื้นฟูหลักการเดิม คือ สร้างจิตสำนึก / อุดมการณ์ มององค์ภายนอกที่เข้ามา ว่าควรมีขอบเขตแค่ไหน ในการสนับสนุน เช่น กลุ่มเสถียรธรรมภาคอีสาน และเครือข่ายสหธรรมเพื่อการพัฒนา

แม้การหนุนเสริมพระสงฆ์ในด้านการพัฒนาชุมชน จะเป็นสิ่งดี แต่ปัญหาที่พบในขณะนี้ คือ ยังมีพระสงฆ์อีกจำนวนหนึ่งที่ยังไม่ยอมรับแนวทางนี้ พร้อมมีเสียงติติงมาว่า พระไม่ควรเข้าไปยุ่งกับคนภายนอกมาก

เกินไป และอีกประเด็น คือ พระสงฆ์ได้ถลำลึกลงไปทำกิจกรรมที่ชาวบ้านลากไปจนเกินขอบเขต ละเลยหลัก การและวิธีการเดิมไปหมด

ดังนั้นหน่วยงานที่เข้าไปทำงานร่วมกับพระสงฆ์จะต้องระมัดระวังในเรื่องเหล่านี้ เพราะเรื่องพระสงฆ์ เป็นเรื่องละเอียดอ่อน ควรรู้ว่าอะไรที่พระทำได้ หรือทำไม่ได้ และให้คณะสงฆ์ด้วยกันให้คำตอบว่า จะวางบทบาทแค่ไหน และท่านจะทำอะไร ไม่ควรไปบอกว่าอยากให้ท่านทำอะไร ซึ่งท่านจะอึดอัดเพราะท่านตั้งอยู่บนฐานศรัทธา (ประยงค์ อุปเสน, 2544)

2.5 ผลงานวิจัย ประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและวัดในการจัดการศึกษา

จากรายงานวิจัยเรื่อง ความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติ ของกลุ่มผู้ใช้แรงงาน กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มเกษตรกร ต่อรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2540 ของ จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร และชิตชยางค์ ยมาภัย

พอจะสรุปได้ว่า สืบเนื่องจากที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ในมาตรา 43 วรรคสองว่า “การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ตามกฎหมายบัญญัติ” เป็นการวางบรรทัดฐานของรัฐธรรมนูญให้รัฐจะต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และวัดในการจัดการศึกษาแก่ประชาชน ที่หมายถึงการประสานภูมิปัญญาที่สร้างสรรค์ โดยชุมชนท้องถิ่นและวัด กับการศึกษาในระบบให้เกิดอรรถประโยชน์อย่างกลมกลืน เพื่อให้คนในชุมชนท้องถิ่นสามารถใช้การศึกษาให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับชุมชนท้องถิ่นนั้นพร้อมๆ กับการมีความรู้ตามมาตรฐานที่รัฐประสงค์

2.6 ทฤษฎี ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ (Maslow ' s Hierachy of Needs)

เป็นทฤษฎีแรงจูงใจที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายของนักจิตวิทยา Abraham Maslow โดยทฤษฎีนี้มีสมมติฐานที่ว่ามนุษย์ทุกคน มีความต้องการตามลำดับขั้น 5 ขั้น จากขั้นต่ำสุดไปหา ขั้นสูงสุดดังนี้

1) ความต้องการทางด้านร่างกาย เป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ได้แก่ ปัจจัย 4 และความต้องการทางด้านร่างกายอื่น ๆ เช่น ความต้องการพักผ่อน

2) ความต้องการความปลอดภัย เป็นความรู้สึกที่ต้องการความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิต ทั้งปัจจุบันและอนาคต รวมถึงการได้รับการคุ้มครองทางด้านร่างกายและจิตใจ

3) ความต้องการทางด้านสังคมเป็นแรงจูงใจที่ผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ต้องการให้สังคมยอมรับ การเป็นสมาชิก ได้รับการยอมรับ และความรักจากเพื่อนร่วมงาน ความเป็นมิตรภาพ

4) ความต้องการมีชื่อเสียง เป็นความต้องการระดับสูง ต้องการเกียรติยศ ชื่อเสียง มีฐานะเด่น ตำแหน่งที่สูง อุดมคติเสรีภาพในความคิดความเชื่อมั่น ในความรู้ ความสำเร็จ และการยอมรับ

5) ความต้องการในความสำเร็จ ตามความนึกคิดของตนเอง เป็นความต้องการขั้นสูงสุด ต้องการที่
 อยากรจะให้ เกิดความสำเร็จทุกสิ่งทีตนปรารถนา แต่เป็นระดับขั้นความต้องการที่ได้มา ไม่ถ่ายนั้ก

ดังนั้นการจัดสวัสดิการและบริการสาธารณะจึงจัด เป็นความรู้สึกที่ต้องการความมั่นคง ปลอดภัยใน
 ชีวิต ทั้งปัจจุบัน และอนาคต รวมถึงการได้รับการคุ้มครองทางด้านร่างกายและจิตใจ ที่ควรจะได้รับอย่าง
 เป็นธรรมและทั่วถึง ในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชน และเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในสังคมไทย

บทที่ 3

ผลการศึกษา

สรุปผลการศึกษารายกรณี

ผลการศึกษากรณีของกลุ่มตัวอย่างสมณะจำนวน 22 รูป จาก การจำวัดในชุมชน 3 ระดับได้แก่ วัดในชุมชนเมือง วัดชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท และวัดในชุมชนชนบท ซึ่งแบ่งตามช่วงอายุ 4 ระดับ ได้แก่ ช่วงอายุ 13 – 19 ปี , 20 – 45 ปี , 46- 60 ปี และ 61 – 80 ปี ตามลำดับ สามารถสรุปตามประเด็นต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่าง ที่มีสาระสำคัญดังนี้

1.การประเมินตนเองของกรณีศึกษา

ระดับสถานะปัจจุบัน

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างของสมณะที่จำวัดอยู่ในเขตชุมชนเมือง ในช่วงอายุ 13 -19 ปี ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอเมืองแต่เป็นพื้นที่ในชนบทได้แก่ ตำบลบ้านยาง ,บ้านบัว ในพื้นที่ต่างอำเภอ ได้แก่ อำเภอคูเมือง , อำเภอขามเฒ่า และในพื้นที่ต่างจังหวัด ได้แก่ จังหวัดร้อยเอ็ด จากการศึกษาพบว่าฐานะครอบครัวยากจนเนื่องจาก

1) พื้นฐานอาชีพของครอบครัวส่วนใหญ่ทำนา ผลผลิตจากการทำนาไม่ดี ไม่คุ้มค่ากับการ ลงทุน รongลงมาคือการรับจ้างทำงานก่อสร้าง และมีรายได้ที่ไม่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่างมีสถานะการถือครองที่ดินเป็นดังนี้

- ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองต้องเช่าที่นาจำนวน 4 ไร่
- มีที่ดินเป็นของตนเอง ตั้งแต่ 10 ไร่ ถึง 14 ไร่ จำนวน 2 รูป

2) มีปัญหาครอบครัวได้แก่ การเสียชีวิตของพ่อแม่ การหย่าร้างกัน และแยกกันอยู่ ขาดความอบอุ่นในครอบครัว และขาดผู้อุปการะที่สมบูรณ์ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมาจากครอบครัวที่มีบุตรตั้งแต่ 1 ถึง 3 คน มีสถานะภาพในครอบครัวดังนี้

- เป็นบุตรคนโต 3 รูป
- เป็นบุตรคนกลาง - 1 รูป
- เป็นบุตรคนเล็ก 3 รูป

ทั้งนี้มีพี่น้องเป็นผู้ชายทั้งหมด จำนวน 4 รูป และมีพี่น้องที่เป็นทั้งผู้หญิงและผู้ชายจำนวน 2 รูป และมีแนวโน้มว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีพี่น้องที่เป็นผู้ชายจะมีแผนการให้บวชเรียนเหมือนตนเอง

จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่พี่น้องของกลุ่มตัวอย่างกำลังศึกษาอยู่ในระดับ

- ประถมศึกษา 1 รูป
- ระดับมัธยมศึกษา 1 รูป

- สูงกว่าระดับมัธยมศึกษาและยังไม่มียานพาหนะ 1 รูป
- ไม่ได้ศึกษาต่อจากภาคบังคับและทำงานช่วยครอบครัว 2 รูป
- แต่งงานและแยกครอบครัว 1 รูป

3) มีปัญหาด้านสุขภาพ ได้แก่การมีโรคประจำตัว เช่น โรคโลหิตจาง โรคหัวใจโต กระเพาะอาหาร

อักเสบที่เกิดจากความเครียด และการรับประทานอาหารรสจัด

เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับ (ป.6) ต้องแสวงหาโอกาสในการศึกษาต่อด้วยการเข้ามาบวชเรียนเป็นสามเณรในวัดเขตเมืองที่มีโรงเรียนปริยัติธรรม เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว กลุ่มตัวอย่างกำลังศึกษาอยู่ในชั้น ม.3 ถึง ม.5 ที่โรงเรียน พระปริยัติธรรมอิสานราชวิทยานุสรณ์ และโรงเรียนปริยัติวิทยา ผู้ที่เป็นพันธมิตรได้แก่ เพื่อนสามเณร พระพี่เลี้ยง และเจ้าอาวาส

คุณลักษณะของพันธมิตร

- 1) เป็นผู้ที่ไม่ดูถูกคน
- 2) เป็นผู้ที่ไม่ชักชวนไปในทางที่ผิด และแนะนำไปในทางที่ดี
- 3) เป็นผู้ที่เกี่ยวข้อง ใจกว้าง เป็นที่ปรึกษา และรับฟังได้ทุกเรื่อง
- 4) เป็นผู้ที่มีความปรารถนาที่ดี และดูแลห่วงใยต่อกัน
- 5) เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือเมื่อเดือดร้อน

กลุ่มตัวอย่างที่คิดว่าตนเองไม่มีปฏิปักษ์มีจำนวน 3 รูป สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่คิดว่าตนเองมีปฏิปักษ์มีจำนวน 3 รูป ส่วนใหญ่เป็นเพื่อนสมณะที่อยู่ร่วมโรงเรียนเดียวกัน มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1 รูป ที่มีปฏิปักษ์เป็น พี่ชาย

ลักษณะของผู้ที่เป็นปฏิปักษ์

- 1) เป็นผู้ที่ถูกคน เหยียดหยามผู้อื่น
- 2) เป็นผู้ที่ไม่มีความดี
- 3) เป็นผู้ที่ชอบทำตัวเป็นอันธพาล เกเร ชอบกระทำความผิด

สาเหตุที่ทำให้ต้องเป็นปฏิปักษ์กันได้แก่

- ทศนคติไม่ตรงกัน
- แข่งขันกันด้านการเรียน

ความหมายแบบแผนและคุณค่าของชีวิต

ความหมาย แบบแผนและคุณค่าของชีวิตในมุมมองของกลุ่มตัวอย่างสรุปได้ดังนี้

- ชีวิตคือการดำรงอยู่เพื่อเป็นคนดี เป็นสมณะที่ปฏิบัติปฏิบัติชอบ เป็นอภิชาติบุตร และเป็นเนืองนาบุญของโลก โดยการแสวงหาโอกาสศึกษาเล่าเรียนให้สูงที่สุด เพื่อพัฒนาตนเองให้บรรลุเป้าหมาย
- ชีวิตคือการดำรงอยู่เพื่อขัดใช้กรรมแสวงหาทางหลุดพ้นความทุกข์ด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยความเพียร สามารถประยุกต์ธรรมใช้ในชีวิตประจำวันได้

- ชีวิตคือการดำรงอยู่เพื่อมีจุดยืนเป็นของตนเอง มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถเลี้ยงดูตัวเองได้ เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

มีกลุ่มตัวอย่างเพียง 1 รูป ที่ไม่ทราบวันเกิดมาเพื่ออะไร เนื่องจากมาจากครอบครัวที่ไม่อบอุ่น ไม่เคยเห็นหน้าพ่อ มีผู้ปกครองเดี่ยว และมีโรคประจำตัว มีบุคลิกที่ขาดความมั่นใจในการเข้าสังคม บางครั้งเคยคิดอยากตาย เนื่องจากเกิดความเบื่อกับสภาพของตัวเอง ไม่เข้าใจว่าทำไมต้องโดนด่าแทบทุกเรื่อง ทำอะไร ไม่เคยถูกใจพระอาจารย์ แต่ก็ชอบใช้ แต่ได้อาศัย ศิล 10 เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต

ความมุ่งหวังในอนาคต

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ต้องการสำเร็จการศึกษาอย่างต่ำปริญญาตรี แล้วลาสิกขาบท มีครอบครัวที่อบอุ่น และทำงาน และให้ความสำคัญกับการรับราชการ หรืองานอิสระเรียงตามลำดับความต้องการของกลุ่มตัวอย่างดังนี้

- การรับราชการครู เพื่อให้มีโอกาสในการถ่ายทอดแนวความคิดให้กับผู้อื่น ทั้งที่อยู่ในสังคมข้างนอก และสังคมในวัด เพราะส่วนใหญ่เชื่อว่า ถ้าเป็นข้าราชการพูดแล้วจะมีคนฟังมากกว่า

- การรับราชการทหาร เพื่อการส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตย

- เป็นแพทย์

- การเปิดร้านซ่อมคอมพิวเตอร์

กลุ่มตัวอย่างบางรูปอธิบายสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ว่าเป็นเพราะ “สังคมปัจจุบันขาดความเป็นระเบียบวินัย กฎหมายเป็นเสือกระดาษ” ดังนั้น จึงต้องการเป็นแบบอย่างที่ดี โดยจะต้องเริ่มจากสังคมในครอบครัว เพื่อนฝูง และขยายสู่สังคมที่กว้างขึ้นตามลำดับ และส่วนใหญ่จะไม่ยุติ วิธีชีวิตปัจจุบัน เนื่องจากจะต้องตั้งใจให้สำเร็จการศึกษาก่อน

พลังแห่งอิทธิพลต่อผู้อื่น

ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างเข้าใจว่าตนเองมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น เรียงลำดับตามความสำคัญได้ดังนี้

อันดับแรก ได้แก่ บิดามารดา เนื่องจาก เป็นผู้ที่ได้มีโอกาสอยู่ในสังคมที่ดี ด้วยการพยายามทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด ไม่สร้างความลำบากใจ และเป็นภาระกับทางบ้าน

รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อเพื่อน เนื่องจากเป็นผู้ที่สามารถให้ความช่วยเหลือเพื่อนได้เมื่อมีปัญหาเรื่องการเรียน เรื่องความรัก ต้องการลาสิกขาบทแต่ทำไม่ได้ การมีอิทธิพลต่อญาติโยม เพราะเป็นผู้ที่ญาติโยม ให้ความนับถือ

ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าใจว่า การใช้ชีวิตของตน เป็นการใช้ชีวิตอยู่เพื่อบิดามารดา ให้มีโอกาสในการทดแทนบุญคุณ

2.การวิเคราะห์ความยากลำบาก

อะไรคือความยากลำบากที่สุด

ความยากลำบากที่กลุ่มตัวอย่างพบ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการปรับตัวให้เข้ากับกิจของสมณะ ที่ต้องอยู่ในที่จำกัด สมณะ ทำให้เกิดความจำเจ และเกิดความเบื่อหน่าย เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นที่ต้องการแสวงหาและเรียนรู้ในโลกกว้างอยู่ เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่ผิดธรรมชาติที่จะต้องใช้ชีวิตอยู่ในกฎระเบียบเหนือคนธรรมดาโดยทั่วไป รองลงเป็นเรื่องความยากลำบาก ในด้านค่าใช้จ่ายในการเรียน และเป็นกังวลเกี่ยวกับการศึกษากลัวจะสอบไม่ผ่าน เป็นต้น

สาเหตุของความยากลำบาก

สาเหตุที่ทำให้เกิดความยากลำบากของกลุ่มตัวอย่าง พบใน 2 ประเด็น คือ

- 1.ความจำเป็นในการศึกษา
- 2.กิเลส

สวัสดิการที่ได้รับเป็นอย่างไร

สวัสดิการที่กลุ่มตัวอย่างรู้จัก และเคยได้รับ ได้แก่

- 1.ได้รับยกเว้นการรักษาพยาบาล เมื่อไปรับการรักษาพยาบาลที่สถานพยาบาล
- 2.การได้เป็นนักเรียนในโรงเรียนปริยัติธรรมมีโอกาสในการศึกษาได้รับการจัดสรรปัจจัยจากทางวัด เป็นเครื่องใช้ส่วนตัว ค่าเดินทางกลับบ้าน และเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษา เช่น โรงเรียนปริยัติ-ธรรมาสน์สนับสนุนผู้เรียน ในด้าน ค่าลงทะเบียนเรียนในระดับ ม.ต้นจำนวน 150 บาท และ ม.ปลายจำนวน 200 บาท
- 3.การได้รับทุนการศึกษาจากทางโรงเรียนปริยัติธรรม โดยพิจารณาจาก ผลการเรียน และความประพฤติ เช่น -โรงเรียน ปริยัติธรรมอิสานราชวิทยานุสรณ์ มีลักษณะการให้ทุนการศึกษาดังนี้

ถ้าสอบบาลีผ่านในระดับต่างๆ จะได้รับทุนเป็นดังนี้

- ระดับไวยากรณ์ จะได้รับทุนจำนวน 1,000 บาท
- บาลีได้ประโยค 1-2 จะได้รับทุนจำนวน 2,000 บาท
- บาลีได้ประโยค 3 จะได้รับทุนจำนวน 3,000 บาท

สำหรับรูปแบบการจัดสวัสดิการด้วยตนเองที่พบในกลุ่มตัวอย่างนี้ ได้แก่ กลุ่มชมรมของเรา เป็นการรวมตัวกัน เพื่อจัดระบบการเรียนพิเศษ ที่เน้น ด้านการใช้ภาษา และงานศิลป์ เป็นแนวคิดที่เกิดจาก รุ่นพี่ชี้แนะรุ่นน้อง โดยการเปิดสอนให้เป็นวิทยาทานของรุ่นพี่ที่จบการศึกษาจากโรงเรียนปริยัติธรรม แต่ขาดแคลนด้านเงินทุนในการจัดซื้อสื่อการเรียนการสอนที่จำเป็น ดังนั้นจึงมีการวางกล่อง เพื่อขอรับบริจาคเป็นการสมทบเป็นทุนในการจัดซื้ออุปกรณ์ประกอบการเรียนพิเศษ เป็นกิจกรรมที่พบในวัดอิสาน สอนตั้งแต่วันจันทร์ ถึงวันเสาร์ เริ่มตั้งแต่ 18.00 น. ถึง 20.00 น.

มีกลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งไม่ทราบว่า มีหน่วยงานในการดูแลกิจกรรม และมีหน้าที่สนับสนุนการจัดสวัสดิการสำหรับสมณะ ทราบแต่เพียงว่าในทางโครงสร้างแล้ว โรงเรียนปริยัติธรรม เป็นสถานศึกษาที่ สังกัดกรมการศาสนา

3. ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจการต่อรอง

ความรู้สึกในอำนาจแห่งการต่อรอง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ รู้สึกว่าตนเองไม่มีอำนาจในการต่อรอง เช่น สามเณรรุ่นน้องไม่ค่อยเชื่อฟัง และไม่เป็นที่ยอมรับของพี่ชาย

ความรู้สึกที่ไม่มีอำนาจในการต่อรองสะท้อนออกมาอย่างไร

จากการศึกษาพบว่าความรู้สึกที่ไม่มีอำนาจในการต่อรองสะท้อนออกมาเป็นดังนี้

- ความรู้สึกห้อยใจ ไม่สบายใจ และเกรงใจ
- รู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า ไม่มีอำนาจ

สภาวะที่ขาดอำนาจในการต่อรองเกิดจากอะไร

เป็นเสียง ของผู้น้อยที่เป็นคนจน จึงไม่มีพลัง

ที่พึ่งพิงเมื่อรู้สึกถึงการขาดอำนาจในการต่อรอง

ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเงิน มักจะขอความช่วยเหลือตามลำดับชั้นการปกครองในวัด โดยเริ่มจาก พระพี่เลี้ยง ,เจ้าอาวาส, ถ้าเหนือบ่ากว่าแรงของทางวัด กลุ่มตัวอย่างมักจะกลับไปขอความช่วยเหลือจากทางบ้าน ได้แก่ บิดามารดา และญาติพี่น้อง ตามลำดับ

แต่ถ้าเป็นปัญหาเรื่องการเรียนรู้ หรือมีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อน มักจะขอความช่วยเหลือ จาก พระพี่เลี้ยง หรือ อาจารย์ที่ปรึกษา ใน วัด หรือโรงเรียนที่สังกัดของตน เป็นต้น

4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

รูปแบบความสัมพันธ์กับกลไกของรัฐในชุมชนท้องถิ่น

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความสัมพันธ์กับชุมชนในระดับปัจเจกมากกว่าองค์กร บุคคลที่เข้ามาช่วยเหลืองานของวัด ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มแกนนำในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน อบต. และชาวบ้าน ทั่วไป รูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่าง วัด และกลไกของรัฐในชุมชนท้องถิ่น คือต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง โดยการทำงานร่วมกันทุกฝ่าย

ตัวอย่าง ที่พบ ได้แก่ เทศบาลเมืองบุรีรัมย์ เช่น เคยมีการประสานงานกับทางวัด เพื่อขอความช่วยเหลือจากทางวัด เมื่อต้องการจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่างๆ เช่น การเยี่ยมอุปการณ ในทางกลับกันก็มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาวัด เช่น การทำถนนคอนกรีตเข้าวัด การจัดเก็บขยะ การจัดงานสงกรานต์ หรืองานวัด เป็นต้น

กลไกของรัฐในมุมมองของผู้ด้อยโอกาส

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่มีความคิดเห็น หรือรู้สึกอะไร เกี่ยวกับกลไกของรัฐ มองว่าเป็นเรื่องของผู้ใหญ่ เพราะตนเองยังเป็นเด็ก ไม่รู้เรื่องการบริหารจัดการ

มีกลุ่มตัวอย่างเพียง จำนวน 2 รูป ที่มีทัศนคติที่ดีต่อกลไกของรัฐ ระดับท้องถิ่น และระดับชาติ เห็นว่ามีความพยายามทำดีอยู่แล้ว

ทั้งนี้ มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1 รูป มีทัศนคติที่ไม่ดี มองว่าหน่วยงานของรัฐมีระบบการทำงานที่เพอะเพอะใหญ่เกินไป ทำให้การดูแลไม่ทั่วถึง

การสร้างกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรอง

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ยังไม่มีการรวมกลุ่มในการต่อรองเชิงอำนาจ มีเพียงรูปแบบการรับฟังความคิดเห็นของสถานศึกษา เช่น มีกล่องรับฟังการแสดงความคิดเห็นของ ผู้เรียน เสียงสะท้อนส่วนใหญ่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างไม่พอใจผู้สอนบางราย เนื่องจากสอนไม่รู้เรื่อง และใช้อารมณ์เป็น ที่ตั้ง โดยเฉพาะวิชาทางวิทยาศาสตร์ ผู้เรียนต้องการเปลี่ยนตัวผู้สอน และเรียกร้องให้ โรงเรียนอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนให้ เช่น การจัดห้องทดลองปฏิบัติการ เป็นต้น

5.การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

ปัญหาพื้นฐานแห่งความทุกข์ยาก

ปัญหาที่พบว่าเป็นพื้นฐานของความทุกข์ยากทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นความทุกข์ทางใจ ได้แก่

- การเป็นห่วงกังวลทางบ้าน เนื่องจากไม่มีผู้ดูแลบิดามารดา
- ความรู้สึกกดดันเนื่องจากเป็นความหวังของครอบครัว
- มีความกังวลเรื่องค่าใช้จ่ายในการเรียน

วงจรแห่งความทุกข์ยาก

เป็นเรื่องฐานะทางการเงินของครอบครัวไม่ดี ส่งผลกระทบในหลายส่วน เช่น เมื่อไรที่ทำกินก็ต้องเช่าที่นาผู้อื่น ต้องกู้หนี้ยืมสินเพื่อการลงทุนในการทำนา หรือ และซ้ำเติมด้วยปัญหาของการเจ็บป่วยของคนในครอบครัว

แนวทางแห่งการหลุดพ้นความทุกข์ยาก

อันดับแรก ที่กลุ่มตัวอย่างคิดว่าสมควรทำ คือต้องตั้งใจเรียน เพื่อใช้เป็นช่องทางในการหางานทำในอนาคต ที่จะก่อให้เกิดรายได้ช่วยเหลือครอบครัว ในขณะที่เดียวกันต้องกลับไปเยี่ยมบ้านบ่อยๆ และถ้ามีสิ่งของที่ได้รับบริจาคมาแล้ว ทางวัดไม่ได้ใช้ ก็จะนำไปช่วยเหลือทางบ้าน แต่ถ้าจำเป็นต้องลาสิกขาบท ก็จะกู้เงินจากกองทุนการศึกษาของรัฐบาลเพื่อใช้จ่ายในการศึกษา ทั้งนี้ทั้งนั้นกลุ่มตัวอย่างให้เหตุผลว่าจะต้องขึ้นอยู่กับความเพียร เป็นหลัก

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างของสมณะที่จำวัดอยู่ในเขตชุมชนเมือง ในช่วงอายุ 20 - 45 ปี มีอายุพรรษาตั้งแต่ 1 พรรษา ถึง 19 พรรษา ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ และในเขตอำเภอเมือง ได้แก่ ตำบลบ้านบัว และตำบลสวายจิก มีสถานะภาพทางครอบครัวเป็นดังนี้

1) พื้นฐานอาชีพของครอบครัว อาชีพ ทำนาจำนวน 3 รูป มีปัญหาเรื่อง ผลผลิตจากการ ทำนาไม่ดี ไม่คุ้มค่ากับการลงทุน รองลงมาคือการประกอบอาชีพค้าขาย จำนวน 2 รูป เป็นการค้าขายในตลาดเมืองบุรีรัมย์ สำหรับการทาสวนยางพารามีจำนวน 1 รูปนั้นมีกิจการอยู่ที่ภาคใต้เป็นมรดกของภรรยา

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ครอบครัวมีอาชีพด้านการเกษตรมีสถานะการถือครองที่ดินเป็นดังนี้

- ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองต้องเช่าที่ดินในการประกอบอาชีพ จำนวน 1 รูป
- มีที่ดินเป็นของตนเอง ตั้งแต่ 10 ไร่ ถึง 60 ไร่ จำนวน 3 รูป

2) มีปัญหาครอบครัวก่อนบวช เนื่องจาก พ่อชอบทุบตีคนในครอบครัวขาดความอบอุ่น ทำให้เป็นโรคเครียด เคยเข้ารับการบำบัดตั้งแต่วัยเด็กจนถึงปัจจุบัน จำนวน 1 รูป

กลุ่มตัวอย่างมาจากครอบครัวที่มีบุตรตั้งแต่ 3 คน ถึง 5 คน มีสถานะภาพในครอบครัวดังนี้

- เป็นบุตรคนโต 1 รูป
- เป็นบุตรคนกลาง 3 รูป
- เป็นบุตรคนเล็ก 2 รูป

กลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาเป็นดังนี้

- สายสามัญตั้งแต่ ม. 5 ถึง ปริญญาตรี ส่วนใหญ่มาเรียนต่อเมื่อ บวชเรียนจาก กศน.

โรงเรียนปริยัติธรรม ,วัดพระพุทธบาทเขากระโดง และมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

- สายธรรมตั้งแต่ นักธรรมตรี ถึง นักธรรมเอก

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีพี่น้องที่เป็นทั้งผู้หญิงและผู้ชายจำนวน 6 รูป ที่มีระดับการศึกษา และสถานะภาพทางครอบครัวเป็นดังนี้

- ประถมศึกษา - รูป
- ระดับมัธยมศึกษา 1 รูป
- สูงกว่าระดับมัธยมศึกษาและยังไม่มีการทำงาน - รูป
- ไม่ได้ศึกษาต่อจากภาคบังคับและทำงานช่วยครอบครัว 1 รูป
- แต่งงานและแยกครอบครัว 4 รูป

สถานะภาพของกลุ่มตัวอย่างก่อนบวชเป็นสมณะ

- โสดจำนวน 5 รูป
- แต่งงานแล้วจำนวน 1 รูป มีบุตรจำนวน 2 คน ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของอดีตภรรยา

สาเหตุที่บวชเป็นสมณะเนื่องจาก

- บวชตามประเพณี เพื่อทดแทนบุญคุณผู้ให้กำเนิด และเพื่ออุทิศส่วนกุศล จำนวน 4 รูป

- บวชเนื่องจากหนีปัญหาครอบครัวและสังคมที่เสื่อมโทรม จำนวน 1 รูป
- บวชเพราะต้องการศึกษาทางธรรม จำนวน 1 รูป

พันธมิตรของกลุ่มตัวอย่างได้แก่ เจ้าอาวาส,แม่

คุณลักษณะของพันธมิตร

- 1) เป็นผู้ที่ไม่ชักชวนไปในทางที่ผิด และแนะนำไปในทางที่ดี
- 2) เป็นผู้ที่เกี่ยวข้อง รู้ใจกัน เป็นที่ปรึกษา และรับฟังได้ทุกเรื่อง
- 3) เป็นผู้ที่มีความปรารถนาที่ดี และดูแลห่วงใยต่อกัน
- 4) เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือเมื่อเดือดร้อน เช่นเมื่อเจ็บป่วย และมีปัญหาทางการเงิน
- 5) เป็นผู้ที่สามารถปกปิดความลับให้ได้
- 6) เป็นผู้ที่มีความเสียสละ มีความรับผิดชอบ

กลุ่มตัวอย่างที่คิดว่าตนเองไม่มีปฏิภักษ์มีจำนวน 4 รูป

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่คิดว่าตนเองมีปฏิภักษ์มีจำนวน 2 รูป

เป็นเพื่อนสมณะที่อยู่ร่วมโรงเรียนเดียวกัน และสตรีทั่วไป

ลักษณะของผู้ที่เป็นปฏิภักษ์

- 1) เป็นผู้ที่ถูกคน เหยียดหยามผู้อื่น
- 2) เป็นผู้ที่ไม่มีความผิด
- 3) เป็นผู้ที่ชอบทำตัวอยู่เหนือกฎเกณฑ์

สาเหตุที่ทำให้ต้องเป็นปฏิภักษ์กัน ได้แก่

- ทัศนคติไม่ตรงกัน
- กลัวใจตนเองจะไปยุ่งเกี่ยวข้องกับกิเลสของโลกภายนอก

1.การประเมินตนเองของกรณีศึกษา

ความหมายแบบแผนและคุณค่าของชีวิต

ความหมาย แบบแผนและคุณค่าของชีวิตในมุมมองของกลุ่มตัวอย่างสรุปได้เป็นแนวทางดังนี้

ชีวิตคือการดำรงอยู่เพื่อการแสวงหายกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เพราะสมณะเป็นผู้นำทาง

ด้านจิตวิญญาณ ก็ต้องพัฒนาตนเอง ทั้งในด้านความรู้ การทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ทำงานที่ถนัด ผลที่ออกมา ก็จะเป็นความภาคภูมิใจที่ได้พยายามแล้ว นอกจากเป็นการดำรงอยู่เพื่อตัวเองแล้ว ยังต้องอยู่เพื่อผู้อื่น ยอมรับความเป็นจริง พอใจในสิ่งที่มีอยู่ ทำวันนี้ให้ดีที่สุด ทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ มีความขยัน และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เช่น เรียนให้จบตามที่ตั้งใจไว้ พัฒนาวัดให้ดีขึ้น มีหลักธรรมในการดำรงชีวิต ชันติ สติ

วริยะ ต้องระลึกอยู่เสมอว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่จะต้องร่วมด้วยช่วยกันตามศักยภาพ และบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพื่อให้สังคมดีขึ้น ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ยิ่งใหญ่ หรือต้องมีศถาบรรดาศักดิ์อะไร

ความมุ่งมั่นในอนาคต

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ต้องการศึกษาจนจบอย่างต่ำระดับอนุปริญญา ถึง ระดับปริญญาเพื่อใช้ความรู้ในการพัฒนา และสนับสนุนกิจการงานด้านศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองให้เป็นสถาบันของชุมชน เป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นที่พึ่งของผู้ด้อยโอกาส ต้องการเห็นสังคมที่ดีขึ้น ด้วยการฟื้นฟูสิ่งดีงาม หรือวัฒนธรรมชุมชน ที่มีความสามัคคี และความเอื้อเฟื้อกัน ให้ดำรงอยู่ในสังคม เช่น สร้างโอกาสและสงเคราะห์ แก่เด็กที่ยากจน และมีปัญหาครอบครัว ด้วยการอบรมสั่งสอน หรือการจัดสวัสดิการ ในโรงเรียนปริยัติธรรม ให้ได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ทัดเทียมกันกับเด็กที่เรียนในสถาบันอื่นๆ ทั้งในด้านการจัดสรรงบประมาณ โครงสร้างพื้นฐาน วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากรครู ที่มีคุณภาพ มีระบบการทำงานที่ดีขึ้น มีสถานที่ มีสำนักงาน แบ่งแยกงานให้ชัดเจน รวมถึง ต้องการเผยแพร่หลักธรรมและกิจกรรมทางศาสนาให้กับเด็กในโรงเรียน หรือเยาวชน ที่อยู่ในชุมชน ได้มีสติ ในการใช้ชีวิตเพื่อป้องกันและบรรเทาปัญหาสังคม โดยเฉพาะปัญหาเรื่องการแพร่ระบาดของยาเสพติด ซึ่งแม้แต่ในสังคมของวัดก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบในการป้องกันหรือแก้ปัญหาได้ เนื่องจากเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญและร่วมมือกันทุกฝ่าย

ในขณะเดียวกันก็ต้องการทำงานสอนหนังสือเด็กในเทศมณฑต่อไป เพื่อส่วนหนึ่งจะได้มีเงินเดือนส่งให้ บิดามารดาใช้ ไม่ให้ลำบากเหมือนในอดีต

ในกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ มีเพียงจำนวน 2 รูป มีอายุ ระหว่าง 32 – 38 ปี ที่อยู่ในช่วงระยะเวลาการตัดสินใจ ระหว่างการครองเพศสมณะต่อ หรือการลาสิกขาบท มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (50/50) โดยให้เหตุผลว่า ถ้าอยู่ต่อ ก็ต้องไปปฏิบัติธรรมอยู่ที่สงฆ์ และสันโดษ แต่ถ้าลาสิกขาบท ก็ต้องทำงานตามที่ถนัด และต้องเป็นงานอิสระมากกว่า ที่จะต้องไปแข่งขันกับใคร ในลักษณะที่เป็นงานอยู่กับชุมชน เช่น การแก้ไขปัญหายากจน ความแห้งแล้ง งานอาสาพัฒนาชุมชน เพราะว่า มีข้อจำกัดเรื่อง ภาษา หรือ พื้นฐานความรู้ด้าน วิทยาศาสตร์ - คณิต จึงต้องการทำงานเพื่อสังคมมากกว่า แต่อย่างไรก็จะต้องสำเร็จการศึกษาพื้นฐานในระดับปริญญาเสียก่อน เนื่องจากเมื่อมีโอกาสในการเรียนก็ต้องทำให้สำเร็จส่วนหนึ่งมาจากพลังขับเคลื่อนของครอบครัว เพราะในครอบครัวเรียนไม่มีใครสำเร็จการศึกษา ระดับอุดมศึกษา

พลังแห่งอิทธิพลต่อผู้อื่น

ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างเข้าใจว่าตนเองมีอิทธิพลบุคคลอื่นเรียงลำดับตามความสำคัญได้ดังนี้

- บิดามารดา เนื่องจากตนเองได้อยู่ในสังคมที่ดี มีคนนับหน้าถือตา ด้วยการเป็นสมณะ จึงต้องพยายามทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด ลดละเลิกอบายมุข และพยายามข่มใจจากกิเลส ที่จะไม่สร้างความลำบากใจให้ ให้กับครอบครัว ชุมชน และสังคม

- เพื่อนสมณะและสามเณร ที่อยู่ในความดูแล ให้ความเคารพนับถือและเชื่อฟัง เนื่องจากสามารถให้คำปรึกษาซึ่งกันและกัน

- ญาติโยม เพราะเป็นผู้ที่ญาติโยม ให้ความนับถือ

มีกลุ่มตัวอย่าง 1 รูป ที่คิดว่าตนเองมีอิทธิพลต่อผู้อื่นหรือไม่นั้น ไม่สามารถอธิบาย ปราชญ์การณ หรือ การคงอยู่ที่เป็นรูปธรรมได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรณี และ สถานการณ์ การที่จะมีอิทธิพลต่อผู้ใดได้นั้น ขึ้นอยู่กับ บริบทเรื่อร่นำพามากกว่าการจำเพาะเจาะจง

ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าใจว่า การใช้ชีวิตของตน ส่วนหนึ่ง เป็นการดำรงอยู่เพื่อปิตามารดา ให้ มีโอกาสในการทดแทนบุญคุณ รองลงมาเป็นการดำรงอยู่เพื่อโรงเรียน เด็ก และศาสนา

2.การวิเคราะห์ความยากลำบาก

อะไรคือความยากลำบากที่สุด

ความยากลำบากที่สุดของกลุ่มตัวอย่างนี้ ได้แก่ การขาดความมั่นใจในตัวเอง กลัวแพ้เกลียดของตัวเอง กลัวว่าจะมีเหตุที่ทำให้ต้องได้ลาสิกขาบท ที่สืบเนื่องมาจากความไม่มั่นคงของอารมณ์ ตนเองรองลงมาเป็นเรื่องการขาดแคลนทุนทรัพย์ในการศึกษา หรือการต่อต้านจากเด็ก (สมาณร) ที่อยู่ในความดูแลเนื่องจากต้อง มีการจัดระเบียบ และสร้างกติกากการอยู่ร่วมกัน ทั้งในวัดและโรงเรียน

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารการศึกษา มักจะพบความยากลำบากในเรื่อง การบริหารจัดการ การศึกษา เนื่องจากมีการเปลี่ยนหลักสูตรการเรียน ที่ไม่สอดคล้องกับ ระหว่างการศึกษาภาคบังคับในโรงเรียนสายสามัญ (โดยปรับจาก ป.6 เป็น ม. 3) ในขณะที่หลักสูตรของโรงเรียนปริยัติ-ธรรม ยังคงต้องรับเด็ก จาก ป.6 เพื่อเข้าเรียนต่อในชั้น ม. 1 ดังนั้น ในอนาคต อาจจะมี แนวโน้มว่าจะไม่มีเด็กเข้ามาเรียนในโรงเรียน เพราะในปัจจุบันก็มีลักษณะ มีการแย่งจำนวนเด็กในเขตชนบท ระหว่างโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กับ โรงเรียนปริยัติธรรม เพราะจำนวนเด็กที่อยู่ในความ ดูแล ในนัยยะหนึ่ง มันหมายถึง อัตราส่วนแปรผัน ตรงกับ การเสนอขอรับงบประมาณในการบริหารจัดการ และการจัดการเรียนการสอนที่ กระทรวงศึกษาธิการ จะต้องคิดค่าเฉลี่ยการลงทุนทางการศึกษาเป็นรายบุคคลอยู่แล้ว และยังมีผลต่อการส่งเสริมให้ผู้บริหารโรงเรียน ได้เลื่อนยศเลื่อนตำแหน่งในขณะเดียวกัน แต่ในเรื่องของคุณภาพนั้นไม่สามารถ รับประกันให้ใครได้ ขึ้นอยู่กับจุดยืน และเจตนาที่แท้จริงของสถานศึกษาในแต่ละแห่ง ซึ่งถ้าพิจารณาในด้านของผู้ศึกษา ก็เป็นไปในทางบวก เพราะทำให้มีทางเลือกมากขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าจะต้องมีการพิจารณา ทบทวน นโยบายในการทำงาน ร่วมกัน ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

สาเหตุของความยากลำบาก

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ อธิบายว่า สาเหตุที่แท้จริงของความยากลำบากนั้น เกิดจากกิเลสของตนเอง เป็นที่ตั้ง รองลงมาคือ พื้นฐานและฐานะทางครอบครัวไม่ดี และเกิดจากนโยบายการบริหารงานที่ซ้ำซ้อน ทำให้เกิดความยากลำบากในการจัดการ

สวัสดิการที่ได้รับเป็นอย่างไร

สวัสดิการที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับ อย่างเป็นรูปธรรม และยั่งยืน นั่นก็คือ การอาศัยภิกษุณีนมธ บางรูปอธิบายว่า “พระอาศัยผี ถ้าไม่มีการตาย พระก็ไม่มีเงินใช้เหมือนกัน” กล่าวคือ เมื่อมีการจัดงานศพ เจ้าภาพมักจะซื้อโลงจากทางวัด และให้จัดหุ้มดอกไม้ประดับเมรุเผาศพ ทำให้วัดมีรายได้จากทางหนึ่ง และการบริจาคทาน ซึ่งเป็นเรื่องของพระผู้ใหญ่จะต้องมีระบบในการจัดการ ตั้งแต่การจัดการเรื่องของสิ่งของเครื่องใช้ที่ได้จาก การบริจาค ในการจัดกุฏิ ผ้าป่า หรือการบริจาคโดยทั่วไป นั้น พบว่าจะต้องแบ่งปันกันในกลุ่มสงฆ์และสามเณร ในปกครอง ให้ได้รับการดูแลเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามเณร ที่อยู่ในวัยเรียน ไม่สามารถรับภิกษุณีนมธได้ แต่มีความจำเป็นที่จะต้องมี ค่าใช้จ่ายบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียน ดังนั้นพระที่เลี้ยง จะต้องทำหน้าที่ ปกครองดูแลสารทุกข์ สுகดิบ ช่วยเหลืองานเจ้าอาวาสด้วย แม้ในบางครั้ง ก็อาจจะต้องเผชิญกับภาวะการขาดแคลนไปบ้าง เช่น เครื่องสังฆทานที่ได้รับบางครั้งก็เป็นเครื่องใช้หรืออาหาร ที่หมดอายุไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่เหมาะสมจะต้องพิจารณา จะไปโทษผู้บริจาคมานไม่ได้

สำหรับการจัดสวัสดิการโดยหน่วยงานของที่เกี่ยวข้อง ในกิจการศาสนา พบว่า เสียงสะท้อนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นการดำเนินงานที่ ช้ามาก และไม่กระจาย ขาดการติดตามและการดูแลอย่างที่ไม่ควรจะเป็น เป็นลักษณะเหมือนงานฝาก ถ้าเป็นการดำเนินการเรื่องพื้นฐานอื่นๆ ทั่วไป ก็คงจะไม่แปลกอะไรมาก แต่ถ้าเป็นเรื่องการอำนวยความสะดวกให้กับทางโรงเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นงานส่วนหนึ่งก็น่าจะมีความกระตือรือร้นให้มากกว่านี้ แต่เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้น เป็นเรื่องที่ทางวัดจะต้องดูแลและควบคุมเองทั้งหมด สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดไม่เคยเข้ามาดูแลเลย ทั้งที่เป็นหน้าที่ส่วนหนึ่งก็ตาม

แต่ถ้าเป็นงาน ด้านแนวนโยบายของกรมการศาสนา ได้แก่ การได้รับเบี้ยเลี้ยงในการเป็นปริยัติอาสา แต่จะได้รับก็ต่อเมื่อ มีกิจกรรมออกเผยแผ่ศาสนาในสถานที่ต่างๆ อย่างเป็นระบบ หรือการจัดสรรงบกลางของสงฆ์ เพื่ออุดหนุนให้เป็นค่าจัดทำเพล วันละ 300 บาท หรือการสนับสนุนกิจกรรมการอบรมวิปัสสนากัมมัฐาน หรือการอบรมสามเณรฆราวาสภาคฤดูร้อน ซึ่งเป็นเรื่องที่ยินยอมจัดในทุกพื้นที่ในขณะนั้น เป็นกิจกรรมที่จะมีทุนให้จัด แต่จะเป็นลักษณะครั้งคราว และเป็นเรื่องลำบากในการติดตามประเมินผล เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะกระตุ้น และสร้างโอกาสให้กับบุคคลได้ ลด ละ เลิก อบายมุข และการใช้เวลาว่างในการปิดภาคเรียนของเด็กที่อยู่ในชุมชน ได้มีโอกาสสัมผัสกับหลักธรรมหรือกิจวัตรของสงฆ์เป็นวัตถุประสงค์เบื้องต้น

การได้รับค่าตอบแทนจากการเป็นพระอาจารย์ที่สอนอยู่ในโรงเรียนปริยัติธรรม เป็นรูปแบบหนึ่ง ที่เกิดจากการได้รับ งบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ แต่จะได้รับเฉพาะเงินเดือนจากการสอนหนังสือเท่านั้น สวัสดิการอย่างอื่นไม่มี และต้องเป็นพระสงฆ์จบการศึกษาปริญญาตรี แต่จำนวนเงินเดือนนั้นไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับความสามารถในการถ่ายทอด และขอบข่ายของความรับผิดชอบ

แต่ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เรียนในโรงเรียนปริยัติธรรมมีโอกาสในการศึกษาได้รับการจัดสรรปัจจัยจากทางวัด เป็นเครื่องใช้ส่วนตัว ค่าเดินทางกลับบ้าน หนังสือ และเครื่องเขียน รวมถึงเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษา เช่น โรงเรียนปริยัติวัดอิสาน สนับสนุนผู้เรียน ในด้านให้ขวัญกำลังใจกับผู้ที่สอบ ไวยากรณ์ และเลื่อนชั้นบาลีได้ (ตามที่ได้นำเสนอไปแล้ว ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสามเณร เนื่องจากใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน)

จากการศึกษาพบว่าบางวัด ได้รับงบประมาณวัดตัวอย่างจากกรมการศาสนา เมื่อได้มาเจ้าอาวาสจะเป็นผู้จัดการ แบ่งช่วยเหลือด้านค่าใช้จ่ายในการศึกษาเป็นส่วนใหญ่

สำหรับกิจกรรมการจัดสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลมีลักษณะที่ได้รับยกเว้นการรักษาพยาบาลด้วยการทำบัตรสุขภาพอยู่ในเขตการให้บริการของเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ แต่ถ้าอาพาธหนักก็ต้องทำเรื่องส่งตัวไปรักษาที่อื่น

รูปแบบการจัดสวัสดิการด้วยตนเอง ที่พบในกลุ่มตัวอย่างนี้ ได้แก่ กลุ่มพุทธธรรมสัญญา เป็นโครงการของ นิสิตมหาวิทยาลัย เป็นกลุ่มสมณะที่จะไปตามโรงเรียนต่างๆ เพื่อขอความร่วมมือในการอบรม บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรม มีแกนนำอยู่ที่จังหวัด สุรินทร์ จำนวนสมาชิกไม่ทราบแน่นอน เป็นกิจกรรมที่จัดทำเมื่อว่างเว้นจากการเรียน ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานไหน เป็นแนวความคิดและเป็นการเคลื่อนไหวของกลุ่มนิสิตเอง พบในกลุ่มตัวอย่างที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญา

ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทราบว่า มีหน่วยงานที่ดูแลในการจัดสวัสดิการสำหรับตนเองโดยตรง นั่นคือ กรมการศาสนา และนอกเหนือจากกรมการศาสนาแล้ว ยังมีหน่วยงานด้านสาธารณสุข ที่มาตรวจสุขภาพให้ แต่ทางวัด หรือโรงเรียนจะต้องทำหนังสือร้องขอไป หรือเป็น เทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะพึ่งพาเกินมากกว่าเข้ามาจัดการหรืออำนวยความสะดวกเต็มรูปแบบ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อเทศบาลมีงาน ต้องใช้อุปกรณ์ หรือสถานที่ในการจัดกิจกรรมสาธารณะ ก็มาขอยืมจากทางวัด ในขณะเดียวกัน ก็ช่วยเหลือทางวัดในด้านการบรรเทา หรือพัฒนาแก้ปัญหาทางด้าน โครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก ได้แก่ การทำถนนเป็นทางเข้าวัด ให้ในบางวัด บางวัดก็ทำเอง การบริการแจกน้ำในการอุปโภคบริโภคเมื่อเกิดภาวะขาดแคลน หรือการให้การบรรเทาปัญหาเมื่อประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นต้น

3. ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง

ความรู้สึกในอำนาจแห่งการต่อรอง

ในประเด็นเรื่องความรู้สึกเรื่องของอำนาจในการต่อรองพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีมุมมอง เป็น 2 ทิศนะ ได้แก่

1.กลุ่มที่ไม่มีความรู้สึกว่ามีอำนาจในการต่อรอง ไม่ต้องการ ไม่ให้ความสำคัญกับเรื่อง อำนาจ หรือการต่อรองใดๆ เนื่องจากไม่ใช่กิจของสมณะ โดยเฉพาะประเด็นเรื่อง ความขัดแย้ง ใน พรบ. สงฆ์ นั้น ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า ไม่ใช่กิจของสงฆ์

2.กลุ่มที่มีความรู้สึกว่ามีอำนาจในการต่อรอง ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เช่น การบริหารจัดการเกี่ยวกับการศึกษาของสงฆ์ (กระทรวงศึกษาธิการ) อธิบายว่า เป็นความบกพร่องที่ระบบ ไม่มีความเป็นธรรมในการบริหารจัดการ คืออำนาจอยู่ที่หน่วยงานของรัฐ แต่ผู้ที่รับบริการไม่สามารถต่อรองอะไรได้ และคาดคะเนว่า สักวันหนึ่งคงต้องพัง เพราะในสถานการณ์ปัจจุบัน ผู้บริหาร โรงเรียน หรือพระผู้ใหญ่ หรือพระลูกวัด จะต้องออกไปประชาสัมพันธ์ในชุมชนชนบท เรื่องการศึกษาต่อในโรงเรียนปริยัติธรรม

เช่น การนำเสนอข้อเสนอกับให้ต่างๆ มากมาย เพื่อสร้างแรงจูงใจ ให้เกิดความต้องการที่จะเข้ามาศึกษาในโรงเรียน แต่เมื่อต้องรับภาระในการดูแลหรืออำนวยความสะดวกให้กับสามเณรแล้วนั้น บางครั้งวัดและ

คณะสงฆ์ก็แบกรับภาระไม่ไหว ก็ต้องเป็นภาระ ที่จะต้องพึ่งพิงญาติโยมที่อยู่รอบวัดในการจัดการ เพื่อเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปก่อน หรือในบางครั้งก็เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นภายในวัด ส่วนใหญ่มักจะใช้ระบบการประชุม ผ่านพระผู้ใหญ่ และตัดสินโดยเจ้าอาวาส ถ้าไม่ฟังก็เชิญสึก แต่ถ้าเป็นสามเณรจะจับแยกให้อยู่คนละกุฏิ เป็นต้น

กลุ่มตัวอย่างบางรูป พบว่ามีปัญหาด้านอำนาจในการต่อรองในคณะสงฆ์ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการนำเสนอบัญญา และแนวทางการแก้ปัญหา แต่ไม่กล้าเสนอ เนื่องจากพรศาน้อย และด้อยอาวุโส

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา นั้น เคยรู้สึกที่ขาดอำนาจในการต่อรองอย่างชัดเจน เมื่อ ทำหนังสือร้องเรียนไปที่กรมการศาสนา ในประเด็นที่หน่วยงานในพื้นที่ ขาดการเอาใจใส่ต่อ กิจกรรมงานด้านโรงเรียนพระปริยัติธรรม และการหนุนเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา แต่ยังไม่ได้รับการคลี่คลาย แม้ว่าที่บุรีรัมย์จะได้รับการอำนวยความสะดวกเท่าที่ควร แต่ที่อื่นสามารถดำเนินการได้ดี ดังนั้นโดยภาพรวมของการบริหารงานระดับประเทศ จึงยังไม่มีความคืบหน้าในแนวทางการแก้ปัญหาจากหน่วยงานดังกล่าว ซึ่งเป็นเรื่องที่สร้างความอึดอัดให้กับพื้นที่เรื่อยมา และเป็นเรื่องจะต้องรวมพลังกันในการพัฒนาและแก้ปัญหาต่อไป

ความรู้สึกที่ไม่มีอำนาจในการต่อรองสะท้อนออกมาอย่างไร

ส่วนใหญ่จะรู้สึกน้อยใจ หนักใจ กับปัญหาที่ไม่ได้รับการคลี่คลาย รู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า ไม่มีอำนาจ

สภาวะที่ขาดอำนาจในการต่อรองเกิดจากอะไร

เป็นเสียง ของผู้น้อย ที่เป็นคนจน จึงไม่มีพลังในการต่อรอง เนื่องจาก ความไม่รู้ และไม่มั่นใจในตัวเอง ตลอดจนการคั่นขึ้นกับลำดับชั้นของระบบการปกครองของสงฆ์ที่จะไม่แสดงตนก้าวท้าว หรือข้ามหน้าผู้อื่น

ที่พึ่งพิงเมื่อรู้สึกถึงการขาดอำนาจในการต่อรอง

ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการบริหารจัดการ และการเรียน และจะขอความช่วยเหลือการแนะนำจาก เจ้าอาวาส ร้องลงมาได้แก่พระอาจารย์ และการสนับสนุนจากทางบ้าน ได้แก่ บิดามารดา ญาติพี่น้อง ตามลำดับ

4.ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

รูปแบบความสัมพันธ์กับกลไกของรัฐในชุมชนท้องถิ่น

รูปแบบความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่างกับกลไกของรัฐในระดับท้องถิ่นเป็นดังนี้ วัดเป็นสถาบันที่เกิดจาก ชุมชน อยู่ร่วมกับชุมชน เป็นผู้รับและผู้ให้ ซึ่งกันและกัน ชุมชนพึ่งวัดเรื่องการใช้สถานที่ เช่น งานบุญเทศกาลใหญ่ๆ บางครั้งทางวัดก็เชิญกรรมการวัดมารับฟังปัญหา บางวัดก็เป็นสนามสอบบาลีในจังหวัด (ปีละประมาณ 500 รูป)

สำหรับกลไกของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่าส่วนใหญ่มักเลือกปฏิบัติในการให้สนับสนุน ไม่กระจาย ส่วนใหญ่วัดต้องพึ่งตนเอง แม้แต่กลไกของรัฐ ยังต้องพึ่งทำหนังสือไป แต่ก็มาเฉพาะงานใหญ่ ๆ วัดในเมืองไม่ค่อยมีคน ตรงข้ามกับชนบท จำนวนการมีส่วนร่วมเยอะ แต่ไม่ค่อยได้ของ เพราะบริบทต่างกัน

กลไกของรัฐในมุมมองของผู้ด้อยโอกาส

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่มีความคิดเห็น หรือรู้สึก อะไร เกี่ยวกับกลไกของรัฐ มองว่าเป็นเรื่องของผู้ใหญ่ รองลงมาจำนวน 1 รูป ที่มีทัศนคติที่ดีต่อกลไกของรัฐ ระดับท้องถิ่น และระดับชาติ เห็นว่ามีความพยายามทำดีอยู่แล้ว แต่มีข้อจำกัด คือทำงานแบบแยกส่วน การบริหารจัดการกระจุกตัวอยู่ที่ส่วนกลาง แต่ผู้ที่เดือดร้อนกระจายตัวอยู่ในท้องถิ่น ก็ได้แต่เรียกร้อง พลังขับเคลื่อนไม่มี จึงไม่เกิดความคืบหน้าในการพัฒนา หรือการแก้ปัญหา นอกจากว่าจะมีการรวมกลุ่มผลักดันอย่างจริงจังเป็น รายการนี้ไป

ทั้งนี้ก็มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1 รูป มีทัศนคติที่ไม่ดี มองว่าหน่วยงานของรัฐมีระบบการทำงานที่เพอะเพอะใหญ่เกินไป ทำให้การดูแลไม่ทั่วถึง บางอย่างก็ดี บางอย่างยังต้องแก้ไข เช่น ไม่ดีเรื่องการจัดการศึกษา แต่การเรื่องทำบุญประเพณีนั้นเป็นสิ่งที่ดี อยู่แล้ว

การสร้างกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรอง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า ไม่ใช่กิจของสงฆ์

ข้อเสนอแนะ

- เสนอให้มีการสนับสนุนด้านการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติ
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสรร สวัสดิการที่สมณะควรได้รับ เช่น สบง จีวร อาหาร ขาดทั้งหมด
- เห็นด้วยกับการทำงานเชิงเครือข่าย ไม่ทำลายพันธมิตร เช่น โครงการป้องกันยาเสพติด ร่วมกับ ปปส. (ลักษณะการประสานงานความร่วมมือกัน) และควรขยายไปอีกหลายๆ องค์การ

- เสนอให้มีการพัฒนาบุคคลที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะ พระธรรมบาลี เพราะยังขาดมาก สำหรับสัดส่วนของจำนวนครูอัตราจ้าง ต่อนักเรียนคิดเป็น 1/25 ยังเป็นสัดส่วนที่ไม่เพียงพอในการจัดการเรียน การสอน มีการย้ายเข้า ย้ายออกอยู่ตลอดเวลา แม้แต่ครูที่เป็นสงฆ์ก็เมื่อมีโอกาสที่ดีกว่า ก็ย้ายไป ทำให้ต้องเริ่มต้นใหม่ อยู่เสมอ

สาเหตุเนื่องจาก

- ไม่มีความก้าวหน้าในการทำงาน เนื่องจากไม่มีการปรับวุฒิ หรือเลื่อนขั้นเงินเดือนที่ชัดเจน
- เงินเดือนไม่ได้ตามวุฒิ (ประมาณ 5,000 บาท ต่อเดือน) ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการศาสนา อัตราส่วน 1/25 ทางวัดก็ต้องจัดหางบประมาณจากข้างนอกมาเสริม แล้วแต่สถาน-การณ์

5. การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

ปัญหาพื้นฐานแห่งความทุกข์ยาก

ปัญหาพื้นฐานแห่งความทุกข์ยาก ของกลุ่มตัวอย่าง มี 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. ปัญหาด้านการเงิน เช่น เป็นหนี้ที่เกิดจากการจัดงานศพให้พ่อ , ค่าใช้จ่ายในการศึกษา 2. เกิดจากการทำงานที่ไม่ได้เป็นไปตามแผนการที่วางไว้

3. เป็นทุกข์ทางใจ มีกิเลส ไม่มั่นใจตัวเอง เกรงสิ่งเร้าจากภายนอก

วงจรแห่งความทุกข์ยาก

วงจรแห่งความทุกข์ยากของกลุ่มตัวอย่าง สรุปได้เหมือน ส่วนหนึ่งที่ว่า “ ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว “ เช่นการทำงาน เมื่อต้องมีบริหารงาน สิ่งสำคัญก็คือ คน ที่จะทำหน้าที่ตามระบบที่วางไว้ แต่เมื่อคนไม่ได้ทำหน้าที่ ก็จะทำให้งานเกิดปัญหา ดังนั้นจะต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ แต่ทำเพียงลำพังไม่ได้ แม้จะมีเป้าหมายเหมือนกัน แต่วิธีการแตกต่างกระบวนการทำงานแตกต่าง ก็เกิดเป็นวงจร ที่จะต้องแสวงหาแนวทางการแก้ไขกันต่อส่งผลกระทบในหลายส่วน เช่น เมื่อไรที่ทำกินก็ต้องเช่าที่นาผู้อื่น ต้องกู้หนี้เพื่อการลงทุนในการทำนา หรือและซ้ำเติมด้วยปัญหาของการเจ็บป่วย

แนวทางแห่งการหลุดพ้นความทุกข์ยาก

กลุ่มตัวอย่างมีแนวความคิดเป็น 2 แนวทางคือ

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เชื่อว่าไม่มีทางหลุดพ้น ถ้าไม่นิพพาน

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่เชื่อว่า การหลุดพ้นความทุกข์ยากจะสำเร็จได้ด้วยความตั้งใจ และมีกำลังใจในการต่อสู้

กลุ่มตัวอย่างของสมณะที่จำวัดอยู่ในเขตชุมชนเมือง ในช่วงอายุ 46 - 60 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอเมืองตำบลชุมเห็ด และอยู่ต่างอำเภอ ได้แก่ อำเภอลำปลายมาศ

จากการศึกษาพบว่าสถานภาพทางครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างเป็นดังนี้

มีพื้นฐานอาชีพของครอบครัว ได้แก่ อาชีพ รับราชการตำรวจจำนวน 1 รูป และ อาชีพปลูกข้าวอยู่ในฟาร์มเลี้ยงไก่ และประสบปัญหาครอบครัวก่อนบวช เนื่องจาก ภรรยา มีสามีใหม่ ครอบครัวขาดความอบอุ่น จำนวน 1 รูป

ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างเป็นดังนี้

- สายสามัญตั้งแต่ ป.6 ถึง ปริญญาตรี
- สายธรรมตั้งแต่ นักธรรมตรี ถึง นักธรรมเอก

เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุพรรษาตั้งแต่ 1 พรรษา ถึง 21 พรรษา

สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างก่อนบวชเป็นสมณะ

- หย่าร้างจำนวน 1 รูป มีบุตรจำนวน 3 คน ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของอดีตภรรยา

- แต่งงานแล้วจำนวน 1 รูป มีบุตรจำนวน 3 คน ปัจจุบันจบการศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคน สาเหตุที่บวชเป็นสมณะเนื่องจาก

- บวชเนื่องจากหนีปัญหาครอบครัวจำนวน 1 รูป
- บวชเพราะต้องการศึกษาทางธรรม และเผยแผ่ศาสนาจำนวน 1 รูป

พันธมิตรของกลุ่มตัวอย่างได้แก่ เจ้าอาวาส

คุณลักษณะของพันธมิตร

- 1) เป็นผู้ที่เข้าใจ รู้ใจกัน เป็นที่ปรึกษา และรับฟังได้ทุกเรื่อง
- 2) เป็นผู้ที่มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- 3) เป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือกันได้เมื่อเดือดร้อน
- 4) เป็นผู้ที่มีนิสัยดี ไม่ทิ้งกัน

กลุ่มตัวอย่างที่คิดว่าตนเองไม่มีปฏิภักษ์มีจำนวน 2 รูป

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่คิดว่าตนเองมีปฏิภักษ์มีจำนวน - รูป

1.การประเมินตัวเองของกรณีศึกษา

ความหมายแบบแผนและคุณค่าของชีวิต

ความหมาย แบบแผนและคุณค่าของชีวิตในมุมมองของกลุ่มตัวอย่างสรุป เป็น 2 แนวทางได้ดังนี้

ชีวิตคือการดำรงอยู่เพื่อปลง และเรียบง่าย ต้องการเป็นสมณะที่สามารถ อบรมสั่งสอน ญาติโยมให้ ได้ทราบเรื่องของธรรม และเป็นที่พักทางใจของครอบครัวได้ แต่ในด้านการเมืองหรือสังคมภายนอก เชื่อไม่ได้ เป็นกลุ่มผลประโยชน์ เป็นนายทุน ไม่มีทางที่จะรู้เท่าทัน

ชีวิตคือการดำรงอยู่เพื่อการดำรงตนอยู่ไปเรื่อยๆ เป็นกฎแห่งกรรม กฎธรรมชาติ เกิดมาแล้วต้องรู้ และ ดันรนจนกว่าจะหมดลมหายใจ ต้องการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนรุ่นหลัง ไม่คิดลึก ต้องการเรียน ด้านธรรมะ เพื่อสอนสามเณร

ความมุ่งหวังในอนาคต

เป็นผู้สืบทอดศาสนา ไม่มีแผนในการลาสิกขาบท

และต้องการให้วัดมีสามเณรที่ประพฤติดี สั่งสอนได้ เพื่อเตรียมตัวเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต

พลังแห่งอิทธิพลต่อผู้อื่น

ส่วนใหญ่มองกลุ่มตัวอย่างเข้าใจว่าตนเองมีอิทธิพลบุคคลอื่นเรียงลำดับตามความสำคัญได้ดังนี้

- เด็ก วัยรุ่น และผู้สูงอายุ เป็นโยมอุปถัมภ์ ทำหน้าที่ช่วยสอนวิปัสสนา เพื่อให้ญาติโยมนำไปปฏิบัติ ให้รู้จักความกตัญญู เป็นที่ปรึกษาปัญหาครอบครัว แนะนำให้ใช้ธรรมะมาปลอบใจให้เกิดความสงบ

- ญาติโยม เพราะเป็นผู้ที่ญาติโยม ให้ความเคารพศรัทธาดีนับถือ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าใจว่า เป็นการใช้ชีวิตอยู่เพื่อญาติโยม

2.การวิเคราะห์ความยากลำบาก

อะไรคือความยากลำบากที่สุด

มีความยากลำบากในชีวิต 1 รูป เนื่องจากมีโรคประจำตัว

ไม่มีความทุกข์ 1 รูป

สาเหตุของความยากลำบาก

มีปัญหาด้านสุขภาพ เพราะมีโรคประจำตัว 1 คน

ไม่มี

สวัสดิการที่ได้รับเป็นอย่างไร

1.ได้รับยกเว้นการรักษาพยาบาล มีบัตรทอง แต่ลำบากเรื่องการค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปรักษาพยาบาล เมื่อต้องเข้ารับการรักษาพยาบาลที่สถานพยาบาล

3.ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง

ความรู้สึกในอำนาจแห่งการต่อรอง

กลุ่มตัวอย่างไม่ได้มีความรู้สึกที่ตนเองขาดอำนาจในการต่อรอง เนื่องจากไม่ใช่กิจของสมณะ

ความรู้สึกที่ไม่มีอำนาจในการต่อรองสะท้อนออกมาอย่างไร

-

สภาวะที่ขาดอำนาจในการต่อรองเกิดจากอะไร

-

ที่พึ่งพิงเมื่อรู้สึกถึงการขาดอำนาจในการต่อรอง

-

4.ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

รูปแบบความสัมพันธ์กับกลไกของรัฐ และชุมชนท้องถิ่น

กลไกของรัฐให้ความช่วยเหลือเรื่องการทำบุญ ทางวัดรับเป็นที่ปรึกษาให้ได้ ในขณะเดียวกันเทศบาล ก็ให้ความช่วยเหลือด้านวัตถุ การบริการขั้นพื้นฐาน เช่น การแจกน้ำ การเก็บขยะ เป็นต้น บางทีค่าใช้จ่ายในวัด เช่น ค่าน้ำค่าไฟ เรื่องค่าน้ำค่าไฟ ก็ได้มาจากเงินที่ชาวบ้านนำมาทำบุญที่วัด บางเดือนก็เดือดร้อน คณะสงฆ์ และคณะกรรมการวัด ต้องช่วยกันเฉลี่ยหรือเรียกรายเพื่อชำระไปก่อน แก้ปัญหาไปก่อน เมื่อถึงฤดูกาลจัด

งานปรีชาสกรรม หรือ การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน วัดก็จะได้รับความร่วมมือด้วยดีทั้งที่เป็นการมีส่วนร่วมจากชุมชนในการสนับสนุนกิจกรรม และจากพระลูกวัดในการช่วยเป็นบุคลากรช่วยจัดงาน เป็นต้น

กลไกของรัฐในมุมมองของผู้ด้อยโอกาส

กลไกของรัฐก็ต้องทำงานสนองนโยบายแห่งรัฐ ขึ้นอยู่ว่า เป็นรัฐที่ใช้อำนาจแบบไหน เอื้อประโยชน์ต่อตนเองหรือเพื่อเป็นตัวแทนพี่น้องประชาชน แต่ส่วนใหญ่จากประสบการณ์ของกลุ่มตัวอย่างที่พบ มักเป็นการใช้อำนาจเอื้อประโยชน์ให้กับพวกพ้องของตนเองมากกว่า

การสร้างกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรอง

ไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรอง เนื่องจากอธิบายว่าไม่ใช่กิจของสมณะ แก้ปัญหาด้วยการกำหนดจิต เพื่อปล่อยวาง

5.การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

ปัญหาพื้นฐานแห่งความทุกข์ยาก

กลุ่มตัวอย่าง พบว่าปัญหาพื้นฐานแห่งความทุกข์ยากของตน โรคประจำตัว บางครั้งขาดแคลนปัจจัยในการเดินทางไปรักษาพยาบาล แม้จะได้รับการยกเว้นค่ารักษาพยาบาลก็ตาม

วงจรแห่งความทุกข์ยาก

เป็นปัญหาด้านสุขภาพ และการขาดแคลนปัจจัยทางการเงิน

แนวทางแห่งการหลุดพ้นความทุกข์ยาก

เป็นวัฏสงสารไม่มีทางหลุดพ้นได้

ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาล

ต้องการให้จัดงบประมาณมาสนับสนุนสามเณรที่ยากจน จัดหาบุคลากรมาสอน จัดหาสื่อ การสอนให้กับโรงเรียนพระปริยัติธรรม ให้มีความทันสมัยเท่าเทียมกับที่อื่น

กลุ่มตัวอย่างของสมณะที่จำวัดอยู่ในเขตชุมชนเมือง ในช่วงอายุ 61 - 80 ปี มีภูมิลำเนาเดิมต่างจังหวัดได้แก่ กรุงเทพมหานครจำนวน 2 รูป และ จังหวัดมหาสารคาม 1 รูป จากการศึกษาพบว่าพื้นฐานอาชีพของครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง เป็นดังนี้

ประกอบอาชีพอิสระจำนวน 2 รูป ได้แก่ ขายกล้วยเตี๋ยว รับจ้างก่อสร้าง จักรสาน และอาชีพลูกจ้างเอกชน ควบคุมการเดินรถเมล์ จำนวน 1 รูป และมีระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างเป็นดังนี้

- สายสามัญตั้งแต่ ป.1 ถึง อนุปริญา
- ไม่ได้ศึกษาต่อทางธรรม

เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุพรรษาตั้งแต่ 12 พรรษา ถึง 30 พรรษา

สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างก่อนบวชเป็นสมณะ

แต่งงานแล้วจำนวน 3 รูป มีบุตรจำนวน 2 คน ถึง 5 คน ปัจจุบันมีครอบครัวหมดแล้วอดีตภรรยาอาศัยอยู่กับบุตร

สาเหตุที่บวชเป็นสมณะเนื่องจาก

- ประสบปัญหาเรื่องสุขภาพ ป่วยมีโรคประจำตัว จำนวน 2 รูป ได้แก่ โรคเส้นหัวใจรั่ว และโรคไส้เลื่อน โรคกระเพาะอาหาร โรคปวดเอวเรื้อรัง ทำงานหนักไม่ได้
- บวชเพราะต้องการศึกษาทางธรรม และเผยแผ่ศาสนาจำนวน 1 รูป
- หาคความสงบในบ้านปลายของชีวิต

พันธมิตรของกลุ่มตัวอย่างได้แก่ เพื่อน, เจ้าอาวาส

คุณลักษณะของพันธมิตร

- 1) เป็นผู้ที่เข้าใจ รู้ใจกัน เป็นที่ปรึกษา และรับฟังได้ทุกเรื่อง
- 2) เป็นผู้ที่มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- 3) เป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือกันได้เมื่อเดือดร้อน

กลุ่มตัวอย่างที่คิดว่าตนเองไม่มีปฏิภักษ์มีจำนวน 2 รูป

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่คิดว่าตนเองมีปฏิภักษ์มีจำนวน 1 รูป เรื่องการเงิน เวลาขอยืมเงินแล้วเขาไม่ให้ จะรู้สึกโกรธ แต่ก็ต้องพยายามข่มใจ

1. การประเมินผลตนเองของกรณีศึกษา

ความหมายแบบแผนและคุณค่าของชีวิต

ความหมาย แบบแผนและคุณค่าของชีวิตในมุมมองของกลุ่มตัวอย่างสรุปได้ดังนี้

ชีวิตคือการดำรงอยู่เพื่อการชดใช้กรรม ไม่ได้มีแผนในการดำเนินชีวิต เนื่องจากอยู่ในวัยไม่ใกล้ฝั่ง เพราะในช่วงชีวิตที่ผ่านมาได้ทำงานมานานแล้ว กลุ่มตัวอย่างบางรูป รู้สึกเบื่อ และเคย ล้มเหลวในการใช้ชีวิต ตั้งแต่ครั้งเป็นฆราวาส ในปัจจุบันพยายามไม่คิดอะไรมาก ไม่ต้องการเป็นภาระให้ใคร ในบ้านปลายชีวิตขออยู่ในผ้าเหลือง

ความมุ่งหวังในอนาคต

สืบทอดพระพุทธศาสนา ไม่คิดเรื่องการลาสิกขาบท ไม่ต้องการเป็นภาระให้กับใคร

พลังแห่งอิทธิพลต่อผู้อื่น

ส่วนใหญ่ในกลุ่มตัวอย่างเข้าใจว่าตนเองมีอิทธิพลบุคคลอื่นเรียงลำดับตามความสำคัญได้ดังนี้

- บิดามารดา เนื่องจาก ได้อยู่ในสังคมที่ดี ด้วยการพยายามทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด ไม่สร้างความลำบากใจให้
- เพื่อน เนื่องจากสามารถให้ความช่วยเหลือเพื่อนได้เมื่อมีปัญหาเรื่องการเรียนรู้ เรื่องความรัก ต้องการลาสิกขาบทแต่ทำไม่ได้
- ญาติโยมและสามเณร เพราะเป็นผู้ที่ญาติโยม ให้ความนับถือ เป็นที่ปรึกษาให้กับสามเณรในการดูแล

ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าใจว่า เป็นการใช้ชีวิตอยู่เพื่อ ญาติโยม และสามเณร

2.การวิเคราะห์ความยากลำบาก

อะไรคือความยากลำบากที่สุด

ส่วนใหญ่เป็นเรื่อง ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และความทรมาณจากการ เจ็บป่วย เนื่องจาก การมีโรคประจำตัว รองลงมาคือความเป็นห่วงกังวลในการส่งเคราะห์ผู้ยากไร้ (คนจร) และสัตว์เลี้ยงที่ชาวบ้านนำมาปล่อยให้เป็นภาระของวัดที่มีจำนวนมากขึ้นทุกขณะ

สาเหตุของความยากลำบาก

การเจ็บป่วย เนื่องจากการมีโรคประจำตัว และวัฏสงสารของชีวิตสัตว์โลกที่อยู่ร่วมกัน

สวัสดิการที่ได้รับเป็นอย่างไร

1.ได้รับยกเว้นการรักษาพยาบาล เมื่อไปรับการรักษาพยาบาลที่สถานพยาบาล การจัดสวัสดิ-การของสถานพยาบาล

จากประสบการณ์ของกลุ่มตัวอย่างพบว่า " ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2542- ปัจจุบัน พัฒนาดีขึ้นมาก มีพยาบาล ช่วยดูแลและอำนวยความสะดวกให้ แพทย์และพยาบาล ก็มีการปรับตัวมีการปฏิบัติต่อคนไข้ดีขึ้น เปลี่ยนจาก เมื่อ ครั้ง พ.ศ.2537 จากหน้ามือเป็นหลังมือ ในครั้งนั้น มีเฉพาะ บุรุษพยาบาล ถ้าใครเป็นหนัก แค่ต้องการน้ำดื่มยังไม่มีใครบริการให้ได้" ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างได้รับการประสานงานจากสถานพยาบาล ร่วมกับ จส.100 ประกาศขอรับบริจาคโลหิตหัวใจ ทำให้ได้มีโลหิตหัวใจเพื่อเปลี่ยนในราคา 29,000 บาท ก็ได้รับความช่วยเหลือจากกรมการศาสนา เป็นผู้ดูแลค่าใช้จ่ายให้

3.ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง

ความรู้สึกในอำนาจแห่งการต่อรอง

ไม่ได้รู้สึกว่าขาดอำนาจในการต่อรอง เนื่องจากไม่ใช้กิจของสมณะ

ความรู้สึกที่ไม่มีอำนาจในการต่อรองสะท้อนออกมาอย่างไร

สภาวะที่ขาดอำนาจในการต่อรองเกิดจากอะไร

-

ที่พึงพิงเมื่อรู้สึกถึงการขาดอำนาจในการต่อรอง

-

4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

รูปแบบความสัมพันธ์กับกลไกของรัฐในชุมชนท้องถิ่น

มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือกิจการงานของวัดเป็นอย่างดี

กลไกของรัฐในมุมมองของผู้ด้อยโอกาส

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการทำงานของกลไกของรัฐเป็น 2 แนวทาง ดังนี้

1. มีทัศนคติที่ดีต่อกลไกของรัฐ ระดับท้องถิ่น และระดับชาติ เห็นว่ามีความพยายามทำดีอยู่แล้ว
2. ไม่มีความคิดเห็น ไม่ยุ่งเรื่องโลกภายนอก

-

การสร้างกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรอง

จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ไม่มีการรวมกลุ่มในการต่อรองของตนเอง ไม่ใช่กิจของสมณะในวัดจะมีคณะกรรมการวัดเป็นผู้ดูแลอยู่แล้ว

5. การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

ปัญหาพื้นฐานแห่งความทุกข์ยาก

กิเลส

วงจรแห่งความทุกข์ยาก

การเปลี่ยนแปลงและความเสื่อมของสังขาร ทำให้เกิดความยากลำบากในชีวิต

แนวทางแห่งการหลุดพ้นความทุกข์ยาก

ความสิ้นสุด , ความตาย

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างของสมณะที่จำวัดอยู่ในเขตชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ในช่วงอายุ 16 -19 ปี ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอเมืองแต่เป็นพื้นที่ชนบทได้แก่ ตำบลสะแกข่า , และอยู่ต่างอำเภอได้แก่ อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์

จากการศึกษาพบว่าสถานะภาพของครอบครัวเป็นดังนี้

พื้นฐานอาชีพของครอบครัวส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ผลิตผลจากการทำนาไม่ดี ไม่คุ้มค่ากับการลงทุน และมีสถานะการถือครองที่ดินเป็นดังนี้

- ไม่มีที่นาเป็นของตนเองต้องเช่าที่นาจำนวน 1 ไร่

- มีที่นาเป็นของตนเอง ตั้งแต่ 50 ไร่ ถึง 145 ไร่ จำนวน 2 รูป

ส่วนในญ่กกลุ่มตัวอย่างมาจากครอบครัวที่มีบุตรตั้งแต่ 3 คน ถึง 5 คน มีสถานะภาพในครอบครัวดังนี้

- เป็นบุตรคนแรก 1 รูป
- เป็นบุตรคนกลาง 1 รูป
- เป็นบุตรคนเล็ก 1 รูป

ทั้งนี้ มีพี่น้องเป็นผู้ชายทั้งหมด จำนวน 1 รูป และมีพี่น้องที่เป็นทั้งผู้หญิงและผู้ชายจำนวน 2 รูป

จากการศึกษาพบว่าระดับการศึกษาและสถานะภาพทางครอบครัวของพี่น้องของกลุ่มตัวอย่างเป็นดังนี้

- ประถมศึกษา 1 รูป
- ระดับมัธยมศึกษา 1 รูป
- สูงกว่าระดับมัธยมศึกษาและยังไม่ม้งานทำ - รูป
- ไม่ได้ศึกษาต่อจากภาคบังคับและทำงานช่วยครอบครัว -รูป
- แต่งงานและแยกครอบครัว 1 รูป

สาเหตุที่บวชเป็นสมณะเนื่องจาก

- บวชเพราะค่านิยมของผู้ปกครองที่ต้องการให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีสมาธิในการเรียน
- ห่างไกลจากอบายมุข
- ปัญหาด้านสุขภาพ ได้แก่การมีโรคประจำตัว เช่น โรคขาดความมั่นใจในบุคลิกภาพ
 - บวชเพื่อแสวงหาโอกาสในการศึกษาต่อ

ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างเป็นดังนี้

- สายสามัญตั้งแต่ ม. 4 ถึง ม.6

ผู้ที่เป็นพันธมิตร ได้แก่ เพื่อน

คุณลักษณะของพันธมิตร

- 1) เป็นผู้ท่เข้าใจ รู้ใจกัน เป็นที่ปรึกษา และรับฟังได้ทุกเรื่อง
- 2) เป็นผู้ที่มีความปรารถนาที่ดี และดูแลห่วงใยต่อกัน
- 3) เป็นผู้ที่ไม่เห็นแก่ตัว
- 4) เป็นผู้ท่เชื่อฟังผู้อื่น มีความอ่อนน้อมถ่อมตัว

กลุ่มตัวอย่างที่คิดว่าตนเองไม่มีปฏิกิริยามีจำนวน 2 รูป

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่คิดว่าตนเองมีปฏิกิริยามีจำนวน 1 รูป ได้แก่ พระอาจารย์ฝ่ายปกครอง
ลักษณะของผู้ที่เป็นปฏิกิริย

- 1) เป็นผู้ที่ถูกคนอื่นเหยียดหยามผู้อื่น
- 2) เป็นผู้ที่ไม่มีความดี
- 3) เป็นผู้ที่ไม่ยึดหยุ่น ใช้อำนาจเกินขอบเขต

สาเหตุที่ทำให้ต้องเป็นปฏิปักษ์กันได้แก่

-ทัศนคติไม่ตรงกัน

ความหมายแบบแผนและคุณค่าของชีวิต

ความหมาย แบบแผนและคุณค่าของชีวิตในมุมมองของกลุ่มตัวอย่างสรุปได้ดังนี้

ชีวิตคือการดำรงอยู่เพื่อ ความอยู่รอดท่ามกลางข้อจำกัดที่มีอยู่ และต้องแสวงหาโอกาสศึกษาเล่าเรียนให้สูงที่สุด ทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด คือตั้งใจเรียน เพื่อพัฒนาตนเองให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

ความมุ่งหวังในอนาคต

ต้องการสำเร็จการศึกษาอย่างต่ำปริญญาตรี แล้วลาสิกขาบท มีครอบครัวที่อบอุ่น และทำงานรับราชการ หรืองานอิสระเรียงตามลำดับความต้องการของกลุ่มตัวอย่างดังนี้

- การรับราชการครู (พลศึกษา) เพื่อให้มีโอกาสในการถ่ายทอดแนวความคิดให้กับผู้อื่น ทั้งที่อยู่ในสังคมข้างนอก และสังคมในวัด เพราะส่วนใหญ่เชื่อว่า ถ้าเป็นข้าราชการพูดแล้วจะมีคนฟังมากกว่า
- การรับราชการตำรวจ
- งานศิลปะ ดนตรี ขายเทป เป็นดีเจ และการรับจ้างวาดภาพตามสั่ง

พลังแห่งอิทธิพลต่อผู้อื่น

ส่วนใหญ่ในกลุ่มตัวอย่างเข้าใจว่าตนเองมีอิทธิพลบุคคลอื่นเรียงลำดับตามความสำคัญได้ดังนี้

- บิดามารดา เนื่องจาก ได้อยู่ในสังคมที่ดี ด้วยการพยายามทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด ไม่สร้างความลำบากใจให้
 - เพื่อน เนื่องจาก เพื่อนมีความเกรงใจ เพราะ สามารถให้ความช่วยเหลือเพื่อนได้เมื่อมีปัญหาได้ทุกอย่าง เช่น การเรียน เรื่องความรัก ต้องการลาสิกขาบทแต่ทำไม่ได้
- ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าใจว่า เป็นการใช้ชีวิตอยู่เพื่อบิดามารดา เพื่อน ให้มีโอกาสในการทดแทนบุญคุณ และเป็นผู้ที่มีคุณค่าในสังคม

2.การวิเคราะห์ความยากลำบาก

อะไรคือความยากลำบากที่สุด

มีความอดัดใจเนื่องจากต้องอยู่ในกรอบของการเป็นสมณะ ต้องการเล่นสนุกอย่างเพื่อนที่อยู่ในวัยเดียวกันแต่ก็ทำไม่ได้ และจากที่ครอบครัวตั้งความหวังไว้สูง ต้องการทำความสูง ไม่ต้องการทำให้พ่อแม่เสียใจ

รองลงมาคือมีความลำบากในการปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอก ประหมาและเงินอายุ และมีโรคประจำตัว เป็นภูมิแพ้

สาเหตุของความยากลำบาก

- ความจำเป็นในการศึกษา
- ความไม่กล้าแสดงออกและการปรับตัวให้เข้ากับสังคมภายนอก

สวัสดิการที่ได้รับเป็นอย่างไร

1. ได้รับยกเว้นการรักษาพยาบาล เมื่อไปรับการรักษาพยาบาลที่สถานพยาบาล
2. เป็นนักเรียนในโรงเรียนปริยัติธรรมมีโอกาสในการศึกษาได้รับการจัดสรรปัจจัยจากทางวัด เป็นเครื่องใช้ส่วนตัว และเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษา ได้เรียน คอมพิวเตอร์ ได้รับยกเว้นค่าหน่วยกิต เช่น โรงเรียนปริยัติรัววิทยา สนับสนุนผู้เรียน ในด้าน ค่าลงทะเบียนเรียนในระดับ ม.ต้นจำนวน 150 บาท และ ม.ปลายจำนวน 200 บาท
3. ได้รับการสนับสนุนจากทางวัด เป็นค่าเดินทางในการมาเรียน วันละ 10 บาท สำหรับค่าใช้จ่ายส่วนตัวเช่น สมุด หนังสือ บางครั้งยืมจากรุ่นพี่ แต่ส่วนใหญ่ซื้อเอง (หนังสืออ่านประกอบการเรียน) และต้องขอจากครอบครัว

นักกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทราบว่า มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐ เข้ามาสำรวจว่าขาดเหลืออะไร (เพื่อจะได้ให้การสนับสนุน) 1 ปี ต่อ 1 ครั้ง ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการเรียน สังกัดกรมการศาสนา

ข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่าง

1. ต้องการให้ส่งเสริมการเรียนวิชาดนตรี
2. ให้มีการจัดสรรทุนการศึกษา หรือ เรียนฟรี

3.ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง

ความรู้สึกในอำนาจแห่งการต่อรอง

ส่วนใหญ่ ไม่ได้รู้สึกว่าตนเองขาดอำนาจในการต่อรอง เพราะอยู่กันแบบ พ่อ ปกครอง ลูก ไม่มีปัญหา ถ้ามีเรื่องเดือดร้อนก็เสนอให้เจ้าอาวาส (พ่อ) ทราบ เพื่อหาทางช่วยเหลือ แต่ส่วนใหญ่ไม่กล้า เนื่องจากเกรงใจเพราะเจ้าอาวาสมีภารกิจมาก เรื่องต่างๆ มีคณะสงฆ์ เป็นผู้ตัดสินใจ สามเณรเป็นผู้ปฏิบัติตาม

สำหรับประสบการณ์ของกลุ่มตัวอย่างในการใช้อำนาจในการต่อรอง ที่โรงเรียนพระปริยัติได้แก่การนำเสนอขอเปลี่ยนเวลาเรียนจากคาบปกติ เริ่มตั้งแต่ 13.00 น. ถึง 18.00 น. เปลี่ยนเป็นเวลา ตั้งแต่ 8.30 น ถึง 12.00 น เนื่องจากสมณะบางรูปจำวัดอยู่ไกล ไม่มีรถกลับ ซึ่งทางโรงเรียนพิจารณาเห็นชอบและอนุมัติแล้ว

ความรู้สึกที่ไม่มีอำนาจในการต่อรองสะท้อนออกมาอย่างไร

-ไม่มี

สภาวะที่ขาดอำนาจในการต่อรองเกิดจากอะไร

-ไม่มี

ที่พึ่งพิงเมื่อรู้สึกถึงการขาดอำนาจในการต่อรอง

ไม่มีปัญหา มีเงิน 12 รูป อยู่แบบพี่น้อง เดือดร้อนจริงๆ นึกถึง เพื่อนก่อน เจ้าอาวาส และกลับบ้าน

4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

รูปแบบความสัมพันธ์กับกลไกของรัฐในชุมชนท้องถิ่น

กับผู้นำชุมชนคิดว่า ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มี การศึกษาต่ำ ทำให้ความคิดไม่ทันสมัย วิสัยทัศน์ ไม่กว้างขวาง และไม่ยอมปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ไม่เอาใจช่วยรุ่น ใช้รูปแบบวิธีการเก่าๆ มักใช้อำนาจของตนเป็นใหญ่

ข้อเสนอแนะควรส่งเสริมให้ผู้ที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีได้เข้ามาเป็นผู้นำชุมชน เพราะเชื่อว่า จะต้องมียุทธศาสตร์ยาวไกลในการพัฒนาท้องถิ่นได้ดีกว่าในปัจจุบัน

กลไกของรัฐในมุมมองของผู้ด้อยโอกาส

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่ดี เพราะผู้นำไม่ค่อยมียุทธศาสตร์ และลักษณะการบริหารจัดการที่ไม่โปร่งใส ในปัจจุบันมีผู้นำชุมชนบางส่วนที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลืองานของวัด เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ในการระดมทุนต่างๆ ที่วัดจัดขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีผู้นำชุมชนบางคน บางกลุ่ม ที่ไม่มีความสามารถ และขาดความมีวินัยและขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ ถ้ายังไม่ได้รับการแก้ไข สมณะก็น่าจะมีส่วนในการชี้แนะให้ชุมชนแก้ไขปัญหา เช่น ให้มีการเขียนจดหมายร้องเรียนถึง ผู้บังคับบัญชา ในหน่วยงานนั้นๆ เป็นต้น

กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1 รูป ไม่มีความคิดเห็น หรือรู้สึก อะไร เกี่ยวกับกลไกของรัฐ มองว่าเป็นเรื่องของโลกภายนอก

การสร้างกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรอง

-ไม่มี

5. การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

ปัญหาพื้นฐานแห่งความทุกข์ยาก

- ไม่มีความคิดเห็นจำนวน 1 รูป
- เกรงกลัวและกังวลว่าจะเป็นสาเหตุให้บิดามารดาไม่สบายใจจำนวน 1 รูป
- ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมภายนอกไม่ได้จำนวน 1 รูป

วงจรแห่งความทุกข์ยาก

ส่วนใหญ่ไม่มีความคิดเห็น

แนวทางแห่งการหลุดพ้นความทุกข์ยาก

ส่วนใหญ่ไม่มีความคิดเห็น

กลุ่มตัวอย่างของสมณะที่จำวัดอยู่ในเขตชุมชนชนบทในช่วงอายุ 25 - 33 ปี ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอกระสังได้แก่ และต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศกัมพูชา

จากการศึกษาพบว่าสถานภาพทางครอบครัวเป็นดังนี้

พื้นฐานอาชีพของครอบครัวได้แก่ อาชีพทำขนมจีนขาย จำนวน 1 รูป มีปัญหาเรื่อง ผลผลิตจากการทำนาไม่ดี ไม่คุ้มค่ากับการลงทุน มีหนี้สินมากเพราะการศึกษาของบุตร สำหรับสมณะที่มาจากประเทศกัมพูชา ครอบครัวมีอาชีพเดิมคือการทำนาและการค้าขายรายย่อย เมื่อเกิดภัยสงครามทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจตกต่ำลง และมาจากครอบครัวที่มีบุตรตั้งแต่ 3 คน ถึง 11 คน มีสถานะภาพในครอบครัวดังนี้

- เป็นบุตรคนโต 1 รูป
- เป็นบุตรคนกลาง 1 รูป

กลุ่มตัวอย่างมีอายุพรรษาตั้งแต่ 7 พรรษา ถึง 10 พรรษา และมีระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างเป็นดังนี้

- สายสามัญ ม.6 ส่วนใหญ่มาเรียนต่อเมื่อ บวชเรียนจาก โรงเรียนปริยัติธรรม , และมหาวิทยาลัย
- สายธรรมตั้งแต่ นักธรรมเอก ประโยค 3 ถึง นักธรรมเอก เปரியุ 5

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีพี่น้องที่เป็นทั้งผู้หญิงและผู้ชายจำนวน 2 รูป ที่มีระดับการศึกษา และสถานะภาพทางครอบครัวเป็นดังนี้

- สูงกว่าระดับมัธยมศึกษาและมีงานทำแล้ว 1 รูป แต่เปลี่ยนศาสนาจากพุทธเป็นคริสต์
- แต่งงานและแยกครอบครัว 1 รูป

สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างก่อนบวชเป็นสมณะ

- โสดจำนวน 2 รูป

สาเหตุที่บวชเป็นสมณะเนื่องจาก

- บวชเพราะต้องการศึกษาทางธรรม จำนวน 2 รูป

พันธมิตรของกลุ่มตัวอย่างได้แก่ เพื่อน , พระผู้ใหญ่ , เจ้าอาวาส, มารดา
คุณลักษณะของพันธมิตร

- 1) เป็นผู้ที่ไม่ชักชวนไปในทางที่ผิด และแนะนำไปในทางที่ดี
- 2) เป็นผู้ที่เกี่ยวข้อง ใจกว้าง เป็นที่ปรึกษา และรับฟังได้ทุกเรื่อง/

- 3) เป็นผู้ที่มีความปรารถนาที่ดี และดูแลห่วงใยต่อกัน
- 4) เป็นผู้ที่มีความช่วยเหลือเมื่อเดือดร้อน เช่นเมื่อเจ็บป่วย และมีปัญหาด้านการเงิน
- 5) เป็นผู้ที่มีนิสัยดี

กลุ่มตัวอย่างที่คิดว่าตนเองไม่มีปฏิภักษ์มีจำนวน - รูป

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่คิดว่าตนเองมีปฏิภักษ์มีจำนวน 2 รูป เป็น ชาวบ้านในชุมชน (บางคน)

ลักษณะของผู้ที่เป็นปฏิภักษ์

- 1) เป็นผู้ที่มีว่สมอบายมุข
- 2) เป็นผู้ที่มีนิสัยเกะกะระรานชาวบ้าน
- 3) ดูกุณคน เขี้ยวดนยามผู้อื่น

สาเหตุที่ทำให้ต้องเป็นปฏิภักษ์กันได้แก่

- เนื่องจากเป็นผู้ที่ไม่ชอบทำงานส่วนรวม
- เป็นผู้ที่ไม่ต้องการให้พระเขมรมาอยู่ในเมืองไทย

สรุป กลุ่มตัวอย่างของสมณะที่จำวัดอยู่ในเขตชนบท มีพื้นฐานทางครอบครัวยากจน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง และมีหนี้สินมาก จากการศึกษาบุตร การล้มสลายทางเศรษฐกิจจากภาวะสงคราม เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับ จึงไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาต่อ สาเหตุที่ต้องบวชเป็นสมณะเนื่องจากการแสวงหาโอกาสในการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อยกระดับความรู้ของตนเองให้เท่าเทียมผู้อื่นในสังคม

1.การประเมินตนเองของกรณีศึกษา

ความหมายแบบแผนและคุณค่าของชีวิต

ความหมาย แบบแผนและคุณค่าของชีวิตในมุมมองของกลุ่มตัวอย่างสรุปได้ดังนี้

ชีวิตคือการดำรงอยู่เพื่อฝึกให้การเป็นคนที่ดีสมบูรณ์จะต้องมีความพยายามในการทำความเข้าใจกับชีวิต มีความอ่อนน้อมถ่อมตัว และต้องพยายามทำความเข้าใจผู้อื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก ไม่เบียดเบียนกัน แต่ในสังคมของโลกของฆราวาส มักจะหลีกเลี่ยงไม่พ้น ดังนั้นการบวชเป็นสมณะจึงเป็นหนทางหนึ่งของการใช้ชีวิตที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น คือต้องมีศีลธรรมประจำใจ ถึงแม้ว่าจะตัดกิเลสไม่ได้แต่ก็ต้องฝึกการห้ามกิเลสอยู่เสมอ และมีความศรัทธาต่อการเรียนธรรมเนื่องจากทำให้มีความขึ้นบานในชีวิต และสามารถปรับใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวันได้

ความมุ่งหวังในอนาคต

ความมุ่งหวังในอนาคตของกลุ่มตัวอย่างเป็นไปใน 2 แนวทาง คือ

- 1.ต้องการสร้างโบสถ์ให้แล้วเสร็จ ก่อนที่จะตัดสินใจว่าจะลาสิกขาบท
- 2.ต้องการศึกษาธรรมไปเรื่อยๆ ยังไม่ได้มีแผนการเกี่ยวกับการลาสิกขาบท เนื่องจากยังไม่พบ

ช่องทางว่าถ้าเป็นฆราวาสแล้วจะทำอะไร เกรงจะต่อสู้กับกิเลสภายนอกไม่ได้ เกรงจะต้องเสียคน

พลังแห่งอิทธิพลต่อผู้อื่น

ส่วนใหญ่ในกลุ่มตัวอย่างเข้าใจว่าตนเองมีอิทธิพลบุคคลอื่นเรียงลำดับตามความสำคัญได้ดังนี้
มีอิทธิพลต่อ บิดามารดา ญาติโยม เนื่องจากเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนา

2.การวิเคราะห์ความยากลำบาก

อะไรคือความยากลำบากที่สุด

ส่วนใหญ่เป็นเรื่อง การต่อสู้กับกิเลสภายในตัวเอง พระก็คือคน การปฏิบัติตนให้ตั้งอยู่ในความดี อยู่ในกรอบวินัย การปรับตัวให้เข้ากับกิจของสงฆ์ การอยู่ในที่จำกัด สมณะ ทำให้เกิดความจำเจ และความเบื่อหน่าย

สาเหตุของความยากลำบาก

- กิเลส
- ผลพวงที่เกิดจากสงครามภายในประเทศ

สวัสดิการที่ได้รับเป็นอย่างไร

- 1.รับกิจนิมนต์ และการถวายปัจจัยจากญาติโยม งานกฐิน ผ้าป่า เป็นต้น
 - 2.ได้รับยกเว้นการรักษาพยาบาล เมื่อไปรับการรักษาพยาบาลที่สถานพยาบาล
 - 3.ได้รับทุนการศึกษาจากทางโรงเรียนปริยัติธรรม โดยพิจารณาจาก ผลการเรียน และความประพฤติ เช่น โรงเรียน ปริยัติธรรมวัดกันธนิวราราม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ มีลักษณะการให้ทุนการศึกษา ดังนี้ ถ้าสอบบาลีผ่านในระดับต่างๆ จะได้รับทุนเป็นดังนี้
 - บาลีได้ประโยค 1-2 จะได้รับทุนจำนวน 200 บาท
- สำหรับ โรงเรียนปริยัติธรรมวิทยา จังหวัดบุรีรัมย์ ถ้าสอบบาลีผ่านในระดับต่างๆ จะได้รับทุนเป็นดังนี้
- บาลีได้ประโยค 3 จะได้รับทุนจำนวน 3,000 บาท
- สำหรับ โรงเรียนปริยัติธรรมวัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ถ้าสอบบาลีผ่านในระดับต่างๆ จะได้รับทุนเป็นดังนี้
- บาลีได้ประโยค 4 จะได้รับทุนจำนวน 4,000 บาท

ทั้งนี้มักกลุ่มตัวอย่าง 1 รูป ที่ไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการต่างๆ ที่รัฐจัดให้ได้ เนื่องจากถือสัญชาติ กัมพูชา

3.ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง

ความรู้สึกในอำนาจแห่งการต่อรอง

ส่วนใหญ่ รู้สึกว่าตนเองไม่มีอำนาจในการต่อรอง เช่น ในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาสปกครองวัด บางครั้ง จะทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา หรือกิจของสงฆ์ในด้านอื่นๆ ภายในวัด ก็ถูกตีเตียนว่า ไม่แข็งแรงผู้ใหญ่บ้าน

หรือผู้นำชุมชนก่อน ตัดสินใจโดยพลการ สำหรับคนในชุมชนขาดความเชื่อมโยงในมิติ บวร บางครั้งการนำเสนอโครงการต่างๆ ของแกนนำชุมชน ก็ใช้ชื่อพระให้เป็นที่ปรึกษาแต่ในความเป็นจริงไม่เคยยอมรับ หรือน้อมรับหลักธรรมเพื่อปรับใช้ในชีวิตประจำวัน มักให้ความสำคัญกับเรื่องปากท้อง มากกว่าที่จะคิดยกระดับหรือพัฒนาจิตใจ มักมองว่าเรื่องในวัดเป็นเรื่องของพระที่จะต้องดูแล

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมณะถือสัญชาติ กัมพูชา รู้สึกน้อยใจและสิ้นหวังต่อการสร้างการยอมรับจากพุทธศาสนิกชนในไทย และการยกระดับทางการศึกษาของตน เนื่องจาก การแบ่งเขตการปกครองในดินแดน ของรัฐ ไม่เอื้อต่อการเปรียบเทียบและรับรองคุณวุฒิ มีขั้นตอนยุ่งยาก และต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในการเดินทางระหว่างประเทศ ทำให้เกิดความท้อใจ

ความรู้สึกที่ไม่มีอำนาจในการต่อรองสะท้อนออกมาอย่างไร

- เกิดความหงุดหงิดขึ้นในใจ และต้องวางอุเบกขา
- เกิดความล้าซากใจ

สภาวะที่ขาดอำนาจในการต่อรองเกิดจากอะไร

- มีสถานะเป็นพระ แบบ ลูกในบ้านหลานในเมือง
- นิสัยส่วนตัว

ที่พึ่งพิงเมื่อรู้สึกถึงการขาดอำนาจในการต่อรอง

ส่วนใหญ่ เป็นเรื่องการให้คำปรึกษาหารือ และเรื่องการเงิน มักจะขอความช่วยเหลือจาก พระผู้ใหญ่ในอำเภอกะสัง เช่น เจ้าคณะอำเภอ และพระผู้ใหญ่ที่มาจากกัมพูชาด้วยกัน

4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

รูปแบบความสัมพันธ์กับกลไกของรัฐในชุมชนท้องถิ่น

มีความสัมพันธ์ระหว่างสมณะกับชุมชน ยังเป็นห่วงเรื่องการก้าวท้าวอำนาจหน้าที่ ระหว่าง ผู้นำในชุมชนกับ การปกครองของสงฆ์ น่าจะเข้าใจบทบาทและอำนาจหน้าที่ของแต่ละฝ่าย เท่าที่พบลักษณะของผู้นำในชุมชนมักจะมีภาวะกระตือรือร้นในช่วงที่เพิ่งเข้ารับตำแหน่งใหม่ๆ และต้องการการยอมรับจากชุมชน แต่วิธีการนั้นมักจะให้น้องงานอื่นๆ เช่นวัด เป็นผู้รายงาน หรือจะต้องเข้าหา ซึ่งบางครั้งมันไม่จำเป็น

สำหรับสมณะที่มีสัญชาติกัมพูชา พบว่า มีความขัดแย้งกับ สมาชิกในชุมชน ระดับ ปัจเจก เนื่องจาก ถูก เปรียบเทียบสถานะให้เป็นคนต่างด้าว เข้าเมืองผิดกฎหมาย ไม่ยอมรับในการเป็นสมณะ มองว่ามีผลประโยชน์แอบแฝง

กลไกของรัฐในมุมมองของผู้ด้อยโอกาส

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่มีความคิดเห็น หรือรู้สึก อะไร เกี่ยวกับกลไกของรัฐ ไม่ต้องการก้าวร้าวกับงานของโลกภายนอก

การสร้างกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรอง

จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ไม่มีการรวมกลุ่มในการต่อรองของตัวเอง

5.การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

ปัญหาพื้นฐานแห่งความทุกข์ยาก

ส่วนใหญ่เป็นความทุกข์ทางใจ ได้แก่

- การเป็นห่วงกังวลทางครอบครัว เนื่องจากไม่สามารถช่วยเหลือได้ โดยเฉพาะเรื่องเงินเนื่องจากมีข้อจำกัดด้านสถานภาพและบทบาทของตน ซึ่งห้ามกิเลสยาก

วงจรแห่งความทุกข์ยาก

กิเลส

แนวทางแห่งการหลุดพ้นความทุกข์ยาก

ไม่มีทางหลุดพ้นตราบใดที่ยังตัดกิเลสไม่ได้ อนาคตเป็นเรื่องที่คาดเดาลำบาก ขึ้นอยู่กับการกระทำในปัจจุบัน จะเป็นเครื่องชี้แนะ

บทที่ 4

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย กรณีศึกษา สมณะในจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการเก็บข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ในชุดโครงการวิจัยการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย การศึกษา ครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ สาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดความยากจน ก่อนการบวชของสมณะ ในจังหวัดบุรีรัมย์ ของชุมชน 3 ระดับ ได้แก่ ชุมชนในเมือง ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท และชุมชนในชนบท
- 2) ศึกษาถึงปัญหาของการขาดโอกาสในการเข้าถึงและรับบริการจากรัฐ การนำเสนอช่องทาง และรูปแบบการให้ความช่วยเหลือแก่สมณะในชุมชนที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ
- 3) ศึกษาแนวทางและรูปแบบการแก้ไขปัญหา การจัดสวัสดิการที่เหมาะสมด้วยตนเอง ของสมณะ รวมถึงการประสานความร่วมมือ การให้ และการรับการช่วยเหลือ ระหว่างชุมชน สมณะและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสามารถขยายผลกิจกรรมการจัดสวัสดิการในชุมชน

ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการเก็บข้อมูล 5 วิธี คือ การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตภายนอก และการสนทนากลุ่ม ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมณะ จำนวน 22 รูป

การวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาเป็นดังนี้

1. สภาพความเป็นอยู่ สาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดความยากจน ก่อนการบวชของสมณะ ในจังหวัดบุรีรัมย์ ของชุมชน 3 ระดับ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมดเป็น สมณะจำนวนทั้งสิ้น 22 รูป ทั้งนี้เป็นสามเณรจำนวน 9 รูป และเป็นพระสงฆ์จำนวน 13 รูป เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำสุดตั้งแต่ 14 ปี กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุสูงสุด 80 ปี และมีอายุพรรษาดั้งเดิม 1 ถึง 30 พรรษา ส่วนใหญ่มีระดับฐานะทางเศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกันได้แก่

1.1 การประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัว สืบเนื่องจากความล้มเหลวของภาคการเกษตร หรือการมีอาชีพรับจ้างทั่วไป ทำให้มีรายได้ที่ไม่แน่นอน ก่อให้เกิดหนี้สิน ทั้งที่เป็นหนี้ในระบบ และนอกระบบ เป็นวงจรมวนเวียนอย่างไม่มีทางเลือก เนื่องจากขาดโอกาสในการแสวงหาการประกอบอาชีพใหม่ๆ เพราะไม่มีพื้นฐานความรู้ที่เพียงพอ ขาดประสบการณ์ ขาดการวางแผนที่ดี และประเด็นที่สำคัญที่สุดคือ ไม่มีเงินลงทุนเป็นของตัวเอง

1.2 การประสบปัญหาทางด้านครอบครัว เป็นปัญหาที่พบรองลงมาในกลุ่มตัวอย่าง ทั้งที่เป็นการสูญเสียของบิดามารดา และการหย่าร้างของบิดามารดา หรือกรณีการหย่าร้างระหว่างกลุ่มตัวอย่างกับคู่ครอง ทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น ขาดผู้นำครอบครัว ในฐานะที่กลุ่มตัวอย่างเป็นบุตร ก็ต้องอาศัยอยู่กับฝ่าย

หนึ่งฝ่ายใด ทำให้มีผลกระทบต่อคุณภาพทางอารมณ์ และขาดความมั่นคงในฐานะทางเศรษฐกิจ และสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ประสบปัญหาหย่าร้าง การบวชเป็นวิธีการหนึ่งสำหรับการใช้เวลาในการปรับตัวกับสถานะภาพใหม่ที่เปลี่ยนไป เป็นช่วงเวลาที่ต้องการตั้งหลักใหม่ให้กับชีวิต

1.3 การประสบปัญหาทางด้านสุขภาพ การมีโรคประจำตัวที่จะต้องเข้ารับการรักษาย่าง ต่อเนื่อง ต้องมีภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ร่างกายไม่สมบูรณ์ ไม่เอื้อต่อการทำงานหนัก หรือการประกอบอาชีพทั่วไป เป็นต้น

2. แรงจูงใจในการบวชเป็นสมณะเป็นดังนี้

2.1 การบวชเป็นสมณะมีโอกาสได้ศึกษาพระธรรมวินัย และการศึกษาทางโลก และเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการศึกษาในโรงเรียนปริยัติธรรม และวิทยาลัยสงฆ์

2.2 การบวชเป็นสมณะช่วยลดค่าใช้จ่ายการดำรงชีวิตประจำวัน

2.3 การบวชเป็นสมณะได้รับการยกเว้นค่ารักษาพยาบาล

2.4 การบวชเป็นสมณะมีฐานะเป็นเนือนาบุญของโลกเป็นผู้สืบทอดศาสนา

2.5 การบวชเป็นสมณะเป็นการแสวงหาความสงบและหนทางพ้นทุกข์

2.6 การบวชเป็นสมณะตามประเพณีและความเชื่อของชุมชนในการทดแทนบุญคุณผู้มีพระคุณและอุทิศส่วนกุศลแด่ผู้ที่ล่วงลับ

2.7 การบวชเป็นสมณะเป็นการหนีปัญหาครอบครัวและสังคมที่เสื่อมโทรม

3. การขาดโอกาสในการเข้าถึง และรับบริการจากรัฐ จากการศึกษพบว่า มีสาเหตุที่สำคัญอยู่ 2 ประการคือ

3.1. เกิดจากปัจจัยภายใน ได้แก่

- ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างมีฐานะยากจน ไม่สามารถส่งบุตรหลานให้เข้าเรียนในสถานศึกษาทั่วไปได้

- ทศนคติและค่านิยมของชุมชนที่ไม่ส่งเสริมให้บุตรหลานศึกษาต่อจากการศึกษาภาคบังคับ

- ข้อจำกัดทางวุฒิภาวะของกลุ่มตัวอย่าง (13 -19 ปี) โดยธรรมชาติของวัยที่ต้องพึ่งพาผู้ปกครองในการตัดสินใจ ชี้นะแนวทาง และการให้ความช่วยเหลือ ในด้านความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ความมั่นคงปลอดภัยในการใช้ชีวิต และความมั่นคงทางอารมณ์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการ และการจัดสวัสดิการในด้านต่างๆ เพราะเชื่อว่าไม่ใช่เรื่องของเด็ก

- ข้อจำกัดทางด้านความเสื่อมของวัยในกลุ่มตัวอย่าง (61 - 80 ปี) โดยธรรมชาติต้องการได้รับการปรณินิบัติ การดูแลด้านสุขภาวะที่ดีทั้งร่างกายและการเสริมกำลังใจจากบุตรหลานและสังคมรอบข้าง แต่ในสภาพความเป็นจริงต้องช่วยเหลือและดูแลตนเอง การปลงสังขาร และใช้ชีวิตเพื่อรอคอยวันสิ้นสุดของชีวิตทำให้ขาดความกระตือรือร้นหรือยินดียินร้ายในการใช้ชีวิต

- วัตรปฏิบัติของสมณะไม่เชื่อมต่อ การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาไม่สามารถจัดให้เรียนได้ เช่น วิชาพลศึกษา และดนตรีศึกษา เป็นต้น
- วัตรปฏิบัติของสมณะไม่เชื่อ ต่อหลักการใช้อำนาจในการต่อรองกับ บุคคล หรือหน่วยงานอื่นๆ ในการป้องกันหรือการแก้ไขปัญหา การรับบริการและการจัดสวัสดิการ
- เป็นสมณะที่ถือสัญชาติต่างด้าว และขาดใบรับรองคุณวุฒิ ทำให้ขาดโอกาสในการได้รับสิทธิประโยชน์ทางการศึกษา

3.2 เกิดจากปัจจัยภายนอก ได้แก่

- การบริการแนะแนวการศึกษาในสถานศึกษาภาคบังคับไม่สามารถเข้าถึง และสนองตอบความต้องการของผู้เรียน ทำให้กลุ่มตัวอย่างขาดโอกาสในการแสวงหาทางเลือกในการศึกษา
- หลักสูตรการเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม และการศึกษาภาคบังคับ ไม่สอดคล้องกัน
- โครงสร้างการบริหารจัดการงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสำหรับสมณะ (สำนักงานศึกษาธิการ ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม) ในจังหวัดเป็นการบริหารจัดการแบบเบ็ดเสร็จ ขาดการมีส่วนร่วมในการนำเสนอปัญหา หรือความต้องการที่แท้จริง และแนวทางการป้องกันแก้ไขจากผู้รับประโยชน์โดยตรง
- ความไม่ต่อเนื่องและข้อจำกัดในการพัฒนาบุคลากรภายในของสงฆ์ จากการศึกษาพบว่าในสมณะที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และไม่ต้องการลาสิกขาบท ปัญหาที่พบคือไม่มีตำแหน่งหรือมีบทบาทหน้าที่ชัดเจนรองรับ ทำให้ขาดโอกาสในการถ่ายทอดวิชาความรู้ที่สมบูรณ์
- บุคลากรบางส่วนในหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดำเนินงานส่งเสริมและการจัดสวัสดิการสำหรับสมณะ (ฝ่ายสนับสนุนการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม) ขาดการประสานงาน การติดตามและประเมินผล
- คุณภาพของการจัดการเรียนสอนบางรายวิชา (ด้านวิทยาศาสตร์) ในโรงเรียนพระ-ปริยัติธรรมไม่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน เนื่องจากความไม่พร้อมด้าน วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนสื่อการเรียนการสอน
- คุณภาพและกระบวนการถ่ายทอดของบุคลากร (บางคน) ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมไม่สามารถสนองตอบความต้องการผู้เรียนได้ ทั้งที่เป็นบุคลากรบางส่วนบุคคล เช่น การใช้วาจาจาบจ้วง ดูแคลนผู้เรียนและสาเหตุส่วนหนึ่งเนื่องจากขาดแรงจูงใจในการทำงาน (ครูอัตราจ้างมักจะลาออกเมื่อได้งานใหม่ที่มั่นคงกว่า) ทำให้ขาดพลังสร้างสรรค์ในการทำงาน และการพัฒนาความต่อเนื่องในการจัดการเรียนการสอน
- การจัดสวัสดิการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตชุมชนเมือง ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาวัด มีการเลือกปฏิบัติ ไม่เป็นธรรม และไม่กระจาย
- ในเขตชุมชนชนบท และชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท พบว่ากลไกของรัฐบางส่วนไม่เชื่อต่อการทำงานร่วมกัน ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน คิดแบบแยกส่วน ขาดวิสัยทัศน์ในการทำงาน ไม่พยายามทำความเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ทำให้กลุ่มตัวอย่างขาดโอกาสในการเข้าถึงและรับบริการ
- จากการศึกษาพบว่า มีมิติทางด้านการหวังผลทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ บางกลุ่ม แอบแฝงด้วยการจัดกิจกรรมร่วมกับวัดบางวัด เพื่อต้องการสร้างความเชื่อถือ และการยอมรับจากประชา

ชน ในฤดูกาลเลือกตั้ง ทั้งที่เป็นการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ทำให้ภาพลักษณ์ของวัดไม่เป็นที่น่าเชื่อถือและความศรัทธาจากกลุ่มคนบางกลุ่มในชุมชน

4. แนวทางและรูปแบบการแก้ไขปัญหา การจัดสวัสดิการที่เหมาะสมด้วยตนเอง ของสมณะ

4.1 การระดมทุนในชุมชนได้แก่ การทอดกฐิน ผ้าป่า ผู้รับบริจาค เป็นรูปแบบของการจัด สวัสดิการ กระแสหลักพบในทุกวัด ส่วนใหญ่เป็นการระดมทุนเพื่อ ด้านโครงสร้างขั้นพื้นฐานในวัด เช่น การสร้างอาคารเรียน ศาลาการเปรียญ กุฏิ ห้องน้ำห้องส้วม เป็นต้น

4.2 การระดมแรงงานจากชุมชน ทั้งที่เป็นสมณะและชาวบ้าน ในการพัฒนาวัด (วัดธรรมธิ-ราราม) เช่น งานด้านการก่อสร้าง การทำถนนคอนกรีตภายในวัด การทำเมรุเผาศพ เป็นต้น

4.3 การขอรับบริจาคหนังสือประกอบการเรียนจากผู้มีจิตศรัทธา หรือศิษย์เก่า ให้นักเรียนเป็นนโยบายของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

4.4 การตั้งเป็น ชมรมของเรา เพื่อช่วยเหลือกันของสามเณรบางวัดในเขตเมือง (วัดอิสาน) และศิษย์เก่าอาสาศัมผัสสอน เพื่อระดมทุนภายในเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์การเรียน พิเศษ ด้านภาษา และศิลปศึกษา ด้วยตนเอง

4.5 การรวมกลุ่ม พุทธธรรมสัญจร ของนักศึกษามหาจุฬาราชวิทยาลัยในเขตจังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อใช้เวลาว่างจากการเรียนจัดเวทีสัญจรเผยแพร่ความรู้ และหลักธรรมตามโรงเรียนต่างๆ

4.6 การบริหารงบประมาณที่ได้รับจากแหล่งทุนต่างๆ เช่น การบริหารรางวัลพัฒนาวัดตัวอย่าง ด้วยการจัดสรรให้เป็นทุนการศึกษาสำหรับเด็กในโรงเรียนพระปริยัติธรรมวิทยา หรือรายได้จากการทำบุญ การบริจาค ต่าง ๆ พบได้ในทุกวัด

4.7 การบริหารจัดการแบบถัวเฉลี่ยค่าใช้จ่ายประจำในคณะสงฆ์ภายในวัด เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ เป็นต้น ถ้าไม่พอทางวัดต้องแจ้งคณะกรรมการวัดในการดำเนินการแก้ไขปัญหา

4.8 การรับทำโรงศพ และจัดดอกไม้หน้าศพ ของวัดในชุมชนเมืองเพื่อ นำรายได้เข้าวัดเป็นค่าใช้จ่ายประจำภายในวัด

4.9 การรวมกลุ่มของสมณะในโรงเรียนพระปริยัติธรรมวิทยา เสนอขอเปลี่ยนวันเรียน จากเวลา 13.00 น. ถึง เวลา 18.00 น. เป็น เวลา 8.30 น. ถึง 12.00 น. เนื่องจากเวลาเรียนเดิมสร้างความลำบากให้กับสมณะที่จำวัดอยู่ห่างไกล เพราะเป็นช่วงเวลาที่ไม่มีรถเดินทางไป-กลับ ระหว่างโรงเรียน กับวัด

4.10 การร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม และระบบการเรียนการสอนที่ต้องการ ผ่าน กล้องรับฟังความคิดเห็น ของโรงเรียน

5. ลักษณะการประสานความร่วมมือ การให้ และการรับการช่วยเหลือ ระหว่างชุมชน สมณะและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสามารถขยายผลกิจกรรมการจัดสวัสดิการในชุมชน

5.1 การรับบริการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการพัฒนาสาธารณูปโภคและ

โครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ การทำถนนคอนกรีตให้กับบางวัดในเขตเมือง หรือการแจกน้ำ บริการการเก็บขยะ

5.2 การประสานความร่วมมือจาก หน่วยงาน ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) กับบางวัดในเขตเมือง เพื่อขอใช้สถานที่และบุคลากร (ทางสงฆ์) ช่วยอบรม ให้กลุ่มเป้าหมายที่คัดเลือกโดยหน่วยงานเจ้าของเรื่อง

5.3 การสนับสนุนให้ความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ในกิจกรรมทางศาสนาในด้านอื่นๆ เช่น งานบุญประเพณี เทศกาลต่างๆ ในชุมชน งานตามนโยบายของกรมการศาสนา ได้แก่ งานปริวาสกรรม การบวชสามเณรภาคฤดูกาล เป็นต้น และพบว่าการระดมการมีส่วนร่วมของวัดในชนบทได้รับความร่วมมือดีกว่าวัดในเขตชุมชนเมือง ในลักษณะ “ได้ใจคนแต่ไม่ค่อยได้ของ” แต่ในมิติของวัดในเมือง ตรงกันข้ามคือ “ได้ของแต่ไม่ค่อยมีคนมาร่วมกิจกรรม ”

5.4 วัดมีฐานะเป็นสถานที่รองรับและการให้ความช่วยเหลือ การสงเคราะห์ กลุ่มคนด้อยโอกาส ในทุภะ ได้แก่ คนยากไร้ คนจร คนเสียสติ คนไร้ที่พึ่ง รวมถึงสัตว์เลี้ยงในชุมชนที่ถูกนำมาปล่อยให้เป็นภาระของวัด

5.5 วัดเป็นสถาบันที่เกิดจากชุมชน อยู่ร่วมกับชุมชน เป็นผู้ให้และผู้รับซึ่งกันและกัน แล้วแต่สถานการณ์ เช่น เป็นสนามสอบบาลีในจังหวัด เป็นสถานที่สำหรับจัดเวทีสาธารณะของหน่วยงานที่เป็นกลไกของรัฐ เป็นต้น

การอภิปรายผล

การศึกษาเรื่องการพัฒนาบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย กรณีศึกษาสมณะในจังหวัดบุรีรัมย์ จากการเปรียบเทียบแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาสงฆ์ ที่กล่าวว่า เป็นวิกฤติที่เป็นโอกาสให้คณะสงฆ์ได้ แก้ไขจุดอ่อน ขององค์พระพุทธานุศาสตร์ อุดมการณ์ เป้าหมายการศึกษาพระพุทธศาสนา ของคณะสงฆ์ที่เป็นผู้จัด รัฐบาลเป็นผู้อุปถัมภ์ และพระภิกษุ สามเณร ที่เป็นผู้เรียน ต่างฝ่าย ต่างคิด ไปคนละทาง กล่าวคือ

1) ฝ่ายพระเถระต้องการให้ผู้ศึกษาเรียนเป็นศาสนทายาทสืบต่อ รักษา พัฒนาพระพุทธศาสนา ให้มั่นคงยั่งยืน

2) ฝ่ายคฤหัสถ์ (รัฐ) ผู้อุปถัมภ์ ต้องการให้พระสงฆ์ เป็นผู้สืบทอด รักษา พระพุทธศาสนา เป็นพระสงฆ์ที่ดี เป็นเนืองนาบุญของโลก และทำงานพระศาสนาให้มีประสิทธิภาพ

3) ฝ่ายผู้เรียน คือ พระเณร ที่บวชมา ถ้าเข้าสู่กระบวนการเล่าเรียน ก็มักจะต้องการเรียน แค่นี้ได้ประกาศนียบัตร ปริญญาบัตร เพื่อยกฐานะของตน ให้ทัดเทียมสังคม สึกไปเป็นลูกจ้าง ไม่มีลูกเมีย เอาตัวรอดทางโลกเท่านั้น ไม่มีใครอยากอยู่เป็นเจ้าอาวาส เป็นพระ เถระ ตลอดชีวิต เรียนทางธรรม แต่ใจเผลอไปทางโลก เป้าหมายเผลอไปทางโลกเกือบทั้งหมด และยิ่งรู้ว่าอยู่ไปก็ไม่มีความสำเร็จทางตำแหน่งงานในคณะสงฆ์ เนื่องจาก ตำแหน่ง ทางคณะสงฆ์ปิดหมด

พิจารณาจากในฐานะของคณะสงฆ์ ที่เป็นผู้จัดการศึกษา และรัฐบาลเป็นผู้อุปถัมภ์ มีความสอดคล้องกับ มาตรา 43 “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า สิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ”

จากการศึกษา พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นกลไกของรัฐหน่วยงานหนึ่ง ที่มีบทบาทในการให้บริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเบื้องต้นมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา แผนกสายธรรม – บาลี สำหรับสมณะทั่วไป

แต่ต่อมาพบว่า ในพื้นที่ที่เป็นขอบเขตของการศึกษารั้วนี้ โรงเรียนพระปริยัติธรรมทิศทางการพัฒนาและการบริหารจัดการโดยได้มีการปรับตัวเข้าสู่ระบบการจัดการเรียนการสอนที่เป็นสากลมากขึ้น เช่น เน้นการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กที่จบชั้นประถมศึกษา ด้วยการเปิดแผนกสายสามัญ เพิ่มขึ้น โดยการรับผู้จบชั้น ป.6 เข้าเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 – ม.3) และมีการขยายสู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 – ม.5) ตามลำดับ

จากการศึกษาพบว่าในสถานการณ์ที่เป็นจริง เมื่อถึงฤดูกาลเปิดรับสมัครนักเรียนใหม่ ทางโรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมให้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และชักจูงให้เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับในชนบท ให้เข้ามาบวชเรียนในโรงเรียน จุดขายที่สำคัญของการประชาสัมพันธ์คือ การชี้ให้ผู้ปกครองของเด็ก เห็นว่า การบวชเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีความสำคัญ ดังนี้

- 1) เป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส
- 2) เป็นระบบการศึกษาที่เสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าสถานศึกษาทั่วไป
- 3) ผู้ที่เข้ามาบวชเรียนมีโอกาสได้รับการขัดเกลาทางศีลธรรมและจริยธรรม จากวัดและโรงเรียน ทั้งทางตรงและทางอ้อม
- 4) ในระหว่างเรียน ผู้เรียนได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีมีผู้ปกครอง (พระพี่เลี้ยง) ดูแลใกล้ชิด ท่างไกลอบายมุข และช่วยลดปัญหาสังคม

ในขณะเดียวกันจากมุมมองและ ทักษะคติ ของกลุ่มตัวอย่าง ในฐานะที่เป็นผู้เรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ได้สะท้อนให้เห็นถึง การจัดบริการทางการเรียนการสอน พบว่า ยังไม่สามารถให้บริการได้ ทั้งถึง โดยเฉพาะในเขตชุมชนชนบทที่ห่างไกล เนื่องจากผู้เรียนจะต้องเดินทางเข้ามาศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่อยู่ในเมือง ทำให้เกิดค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น สำหรับการประเมินคุณภาพทางการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้เสนอให้หน่วยงานของรัฐ สนับสนุนให้เกิดความพร้อมด้าน อุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนและบุคลากรผู้สอนที่มีคุณภาพ มีองค์ความรู้ที่เพียงพอ และมีจิตสำนึกในการถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับ ผู้เรียน เนื่องจากในปัจจุบันพบว่า ยังขาดแคลน ครูผู้สอน ที่มีความแตกฉาน ด้านแผนกธรรม – บาลี หรือ ขาดแคลนครูผู้สอนที่เชี่ยวชาญด้านวิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ในแผนกสามัญ อนึ่งจากที่เคยมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการชำระค่าหน่วยกิต หรือค่าหนังสืออ่านประกอบการเรียน ได้เสนอให้มีการยกเว้นค่าเล่าเรียน และค่าใช้จ่ายดังกล่าวในอนาคต

เมื่อเปรียบเทียบ การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย กรณีศึกษาสมณะในจังหวัดบุรีรัมย์ กับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ กล่าวถึงความต้องการทางด้านร่างกายที่เป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้นพบว่า ในกลุ่มตัวอย่างช่วงอายุ 13 - 19

ปี มีกิจกรรมหลักคือการเรียนที่ค่อนข้างหักโหม เริ่มเรียนตั้งแต่ เวลา 09.00 น. ถึง เวลา 18.00 น. ในขณะเดียวกัน ก็ต้องรักษา ศิล 10 ควบคู่กันไป ทำให้ไม่สอดคล้องกับสภาวะความต้องการ ทางด้านร่างกาย อารมณ์ และจิตใจ เช่น บ่อยครั้งพบว่าเกิดอาพาธ ที่มีสาเหตุจากการพักผ่อนไม่เพียงพอ หรือได้รับอาหารไม่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย การเกิดความเครียด เนื่องจากใช้สมองมากเกินไปในการเรียน ขาดความสมดุลในการจัดกิจกรรมนันทนาการ และมีความจำเป็นที่จะต้องฉันทมือเย็น เพื่อทดแทนพลังงานที่ใช้ไปในชีวิตประจำวัน และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีความต้องการด้านความปลอดภัย ต้องการถูกรัก และแสดงความรัก ต่อ บุคคลอื่น โดยเฉพาะสตรี บางครั้งต้องการลาสิกขาบท เพื่อไปใช้ชีวิตแบบวัยรุ่นปกติทั่วไป ต้องการท่องเที่ยวและเรียนรู้ไป ในโลกกว้าง แต่ ทำไม่ได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดในกิจของการเป็นสมณะ และมีหน้าที่จะต้องเรียนให้สำเร็จ ก่อนที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ทั้งทางโลก และทางธรรม

จากการศึกษาพบว่าข้อเสนอแนะบางอย่าง เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน พระปริยัติธรรม ที่เป็นการต้องการของกลุ่มตัวอย่างนั้น ยังห่างไกลกับ หลักการ และบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน เช่น กลุ่มตัวอย่าง เสนอให้มี การเปิดสอนแผนกวิชาชีพ วิชาดนตรี วิชาพลศึกษา กิจกรรมลูกเสือ เหมือนสถานศึกษาอื่นๆ ทั่วไป กลุ่มตัวอย่างอธิบายว่า เป็นแนวทางในการยกระดับความเท่าเทียมกันที่ผู้เรียน ควรจะได้รับจากโรงเรียน เพื่อให้มีทักษะและใช้เป็นวิชาพื้นฐานการศึกษาต่อในอนาคต สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการทางธรรมชาติ ของผู้เรียนที่อยู่ในช่วงอายุของการเป็นวัยรุ่น แต่ต้องสำรวจอาการ และความต้องการต่างๆ ในบริบทที่เป็นอยู่ ทำให้เกิดความเครียดและมีความเก็บกดทางอารมณ์

สำหรับกลุ่มตัวอย่าง ในช่วงอายุ 61- 80 ปีนั้น พบว่า ยังมีความต้องการที่จะได้รับการคุ้มครองทางร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องอาพาธ ขาดผู้ดูแล หรือแม้แต่ บริการรถรับส่งในการเดินทางไปรับการรักษาพยาบาล ถึงแม้ว่าจะเป็นกลุ่มที่ได้รับการยกเว้นค่ารักษาพยาบาล แต่ในสภาพความเป็นจริง เป็นสมณะที่ชราภาพ ต้องช่วยเหลือตนเองทุกอย่าง ทั้งด้านปัจจัย และกำลังใจในการต่อสู้กับโรคภัยและความเสื่อมของสังขาร

ในกลุ่มตัวอย่าง ช่วงอายุ 20 – 45 และ 46 - 60 ปี เป็นกลุ่มที่ถูกคาดหวังจากสังคมปัจจุบัน ให้เป็นที่รวมศรัทธาของพลังชุมชน เสริมแรงให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง จึงมีความสอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช 2540 มาตรา 73 “รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดี และความสมานฉันท์ ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิต” และ มาตราที่ 38 หลักการ “การใช้เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือ แตกต่างจากบุคคลอื่น” ในสภาพความเป็นจริง ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า บางครั้งสมณะ และวัด ถูกใช้เป็นเครื่องมือของภาครัฐและทางการเมือง ตัวอย่างเช่น ในระดับนโยบาย พบในประเด็นการสนับสนุน และการคัดค้าน พรบ.สงฆ์ ฉบับมหาเถรสมาคม

ในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่ต้องการแสดงความคิดเห็นในกรณีพิพาทดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่า ไม่ใช่กิจของสมณะ เป็นเรื่องการใช้อำนาจทางโลก เพียงแต่ต้องการสะท้อนให้ผู้ใช้อำนาจได้ตระหนักถึง ความสำคัญของพระพุทธศาสนา ที่จะต้องอยู่คู่กับสังคมไทย ในลักษณะการอุปถัมภ์ค้ำชู และให้การเกื้อหนุนผู้ที่มี

ความเชื่อและความศรัทธาในศาสนาพุทธ วัดสามารถเป็นที่พึ่งสำหรับผู้ด้อยโอกาสทั่วไปเหมือนในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

บทบาทในระดับพื้นที่มักจะเกี่ยวข้องกับการหนุนเสริมงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นนั้น ถูกมอบหมายให้เป็นฝ่ายระดมทุน เช่น การจัดผ้าป่าเพื่อการศึกษา การทอดกฐิน ตามวาระโอกาสต่างๆ แต่ไม่มีอำนาจในการใช้จ่ายเงินเหล่านั้น ในการแก้ไขปัญหาของวัด หรือการบริหารจัดการภายในคณะสงฆ์ เช่น ไม่สามารถนำมาเป็นปัจจัย หรือค่าใช้จ่ายภายในวัดได้โดยพลการ ส่วนใหญ่มักจะเป็นการนำมาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น งานก่อสร้าง เนื่องจากชุมชน สามารถตรวจสอบประเมินผลการใช้จ่ายเงินได้ง่าย เป็นรูปธรรม ชัดเจนมากกว่า การนำไปส่งเสริมหรือพัฒนางานด้านอื่น ๆ

ดังนั้นภาพของสมณะในฐานะที่ถูกจัดวางให้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของสังคม และชุมชนท้องถิ่นยังเลือนลาง เนื่องจากความไม่เข้มแข็ง ในการควบคุมตนเองในวงการ หรือ คณะสงฆ์ การตีความและการแสดงความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ประเด็นข้อขัดแย้ง ใน พรบ.สงฆ์ ถูกวิพากษ์จากกลุ่มตัวอย่างว่า เป็นพฤติกรรมของสงฆ์ บางกลุ่ม ที่เบี่ยงเบน ละเว้น ละเลย อุดมการณ์ หรือ บทบาทภารกิจของสงฆ์ ประเด็นปัญหาเรื่องการปฏิรูปการศึกษาในสภาพความเป็นจริงแล้ว ยังต้องการการเสริมแรงในหลายๆ ส่วน เช่น การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งที่เป็นแผนกสายสามัญ และแผนกสายธรรม - บาลี ยังไม่ได้มาตรฐานตรงกับความต้องการของผู้เรียน การปรับปรุงประสิทธิภาพทางการเรียน การสอน และอ่อนด้อยทางวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติ-ธรรม มักมีฐานะเป็น ทางผ่าน ทั้งผู้เรียน และผู้สอน เสมอ ให้การความสอดคล้องในหลักสูตร ภาคบังคับ และโรงเรียนพระปริยัติธรรม เพื่อป้องกัน การแย่งนักเรียนในอนาคต

ประกอบกับวัตรปฏิบัติของสมณะ ทำให้มีข้อจำกัดทางด้านการเรียน และกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนท้องถิ่น แม้แต่ในฐานะขององค์กรชุมชน บ-ว-ร ที่เป็นยุทธศาสตร์ของพลังแผ่นดินตามที่คาดการณ์จะเป็นจริงได้มากนักน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับ ทุกภาคส่วน ที่จะต้องให้ความสำคัญ ในการช่วยกัน แก้ไขปัญหาที่เป็นอยู่ และค้นหาวิธีการป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ให้ศาสนาพุทธคงอยู่คู่สังคมไทยอย่างมีคุณค่า รู้จักนำหลักธรรมมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดัง พุทธสุภาษิตที่ว่า อ่านธรรมออก บอกธรรมได้ ใช้ธรรมเป็น

ข้อเสนอแนะ

การนำเสนอช่องทางและรูปแบบการให้ความช่วยเหลือแก่สมณะในชุมชนที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพเป็นดังนี้

ระดับนโยบาย

1) ต้องการให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้ทุนการศึกษา หรือให้สามเณรที่ยากจนได้รับการยกเว้นจากค่าใช้จ่ายในการเรียน การจัดหาบุคลากร สื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและมีความทันสมัยเท่าเทียมกับสถานศึกษาอื่นๆ

2) ต้องการให้มีการบริหารจัดการระบบการทำงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้เป็นสัดส่วน มีโครงสร้างการทำงานชัดเจน มีสวัสดิการและค่าตอบแทนที่เหมาะสมให้กับบุคลากรเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และพัฒนาครูผู้สอนสายพระธรรมบาลี ที่ยังขาดแคลนอยู่ในปัจจุบัน ให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

3) ต้องการให้ส่วนราชการให้ความสำคัญกับการป้องกันปัญหาภัยจากยาเสพติด โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชน โดยการมีนโยบายที่ชัดเจนและการสนับสนุนที่เป็นรูปธรรมให้กับทางวัดในการรณรงค์ ป้องกันและแก้ไขปัญหาร่วมกัน

4) ต้องการให้รัฐส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีได้เข้าเป็นผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อส่งเสริมงานพัฒนากิจกรรมของศาสนากิจให้บริการและการจัดสวัสดิการสำหรับสมณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) ต้องการมหาวิทยาลัยพาราชาวิทยาลัยเปิดสอนในระดับปริญญาตรีให้หลากหลายสาขามากขึ้น

ระดับการปฏิบัติการ

1) ต้องการให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจัดสวัสดิการขั้นพื้นฐานที่สมณะควรได้รับ เช่น สบง จีวร อาหาร หนุนเสริมจากการรับบริจาคทานของชุมชน โดยเฉพาะวัดที่มีโรงเรียนพระปริยัติ-ธรรม

2) ต้องการให้มีรถบริการรับส่งสมณะในการเดินทางไปรักษาพยาบาล

3) ต้องการให้โรงเรียนพระปริยัติส่งเสริมกิจกรรมลูกเสือ กีฬา ดนตรี และศิลปะ มีทุนการศึกษา และให้เรียนฟรี

4) ต้องการให้สนับสนุนโรงเรียนฯ และยกระดับให้ทัดเทียมกับที่อื่น โดยการจัดบุคลากรช่วยสอนพระธรรม-บาลี ภาษาต่างประเทศ อุปกรณ์การเรียน การสอน สื่อการเรียน การสอน ให้มีประสิทธิภาพ

5) ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ด้วยการร่วมกันทำงานกับกลไกของรัฐ หรือหน่วยงานสาธารณะทุกองค์ในชุมชน

6) ต้องการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญและส่งเสริมกิจกรรมด้านพระพุทธ-ศาสนาอย่างจริงจัง จริงใจ กระจายความเป็นธรรมอย่างทั่วถึงในทุกชุมชน

บรรณานุกรม

- คณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ภาค 11. ระเบียบเถรสมาคม . ธรรมยุต 2544 .จุรงศ์ บุญยรัตนสุนทรและชิต ชยางค์ ยมาภัย. รายงานการวิจัย " ความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติ ของกลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มเกษตรกร ต่อรัฐ ธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2540" .โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการปฏิรูป (คสร) . กรุงเทพฯ : ไชยมาร์ค บิสเนส เซอร์วิส, 2544.
- ประยงค์ อุปเสน. " ข่าวชุมชน" สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. ประจำเดือน พฤศจิกายน 2544.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540. สถาบันผู้เฒ่าผู้แก่กับการเมือง.กรุงเทพฯ : อติสรณ์,2542
- พระศรีธรรมมาภรณ์. 2544.
- โรงเรียนพระปริยัติธรรมวิทยา, 2545. งานทะเบียน
- โรงเรียนพระปริยัติธรรมอิสานราชวิทยานุสรณ์,2545 .งานทะเบียน
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดบุรีรัมย์,2545.งานควบคุมโรคเอดส์และกามโรค : ธันวาคม – มกราคม 2533

ภาคผนวก

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

จิระศักดิ์ เพ็ญศิริธร	สำนักงานศึกษาธิการ ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม จังหวัดบุรีรัมย์
สามเณรเฉลิม กริมรัมย์	วัดสะแกชำ ตำบลสะแกชำ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
สามเณรชัยชาญ นาคใหม่	วัดกลางพระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
สามเณรณรงค์ฤทธิ์ วารรัมย์	วัดสะแกชำ ตำบลสะแกชำ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
พระทวีศิล ไซยา	วัดธรรมธีราราม อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
สามเณรณราดล ชอบมวยวัดกลางพระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์	
พระน้อย เนียมวงศ์	วัดอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
พระมหาบุญถิ่น บุญยศิริ	ดกลางพระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
สามเณรบุญส่ง กิรัมย์	วัดสะแกชำ ตำบลสะแกชำ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
สามเณรประภาส จยันรัมย์	วัดธรรมธีราราม อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
พินางค์ คลังกุล	สำนักงานศึกษาธิการ ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม จังหวัดบุรีรัมย์
สามเณรพรมมินทร์ กิสระรัมย์	วัดธรรมธีราราม อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
พระประหยัด วิรัมย์	วัดอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
พระปริยวัฒน์ จันทรังสี	วัดกลางพระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
พระยงยุทธ ทรรตราโย	วัดธรรมธีราราม อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
พระวีระ นพรัตน์	วัดอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
สามเณรสุด ภูลสุวรรณ	วัดอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
พระศรเพชร ปัญญาวัชรโร วัดธรรมธีราราม อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์	
พระสุทัศน์ วารรัมย์	วัดอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
พระสุนทร สุนทะโร	วัดธรรมธีราราม อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
พระสำเร็จ ไซยาสุวรรณโน	วัดบ้านเสม็ด ตำบลสองชั้น อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
พระมหาสำเร็จ โกวิทโร	วัดบ้านเสม็ด ตำบลสองชั้น อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
พระเหรียญ เสวกเสรี	วัดอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
สามเณรอภิรมณ์ สวรูป วั	อิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

การประเมินการวิจัยสวัสดิการคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย

กรณีศึกษา สมณะในจังหวัดบุรีรัมย์

โดย พชรินทร์ พูนกลาง และสุกัลยา บุญทิ**

1. สามเณรประกาศ สกุล จัยน์รัมย์

1. Place of Status

ระดับสถานะปัจจุบัน

เกิดวันที่ 26 มกราคม พ.ศ.2530 มีพี่น้องทั้งสิ้น 3 คน เป็นลูกคนโต มีน้อง 2 คน เป็นผู้ชายทั้งหมด กำลังเรียนอยู่ชั้น ป.4 และ ป.6 ครอบครัวมีอาชีพทำนา มีที่นารวมทั้งสิ้นจำนวน 10 ไร่ ได้ผลผลิตไม่ค่อยดี

สาเหตุที่ต้องบวชเรียน เนื่องจากครอบครัวไม่มีเงินส่งเรียน จึงให้บวชเป็นสามเณรอยู่ที่วัดธรรมธีราราม และเรียนหนังสืออยู่ที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมวิทยา (วัดกลาง) ปัจจุบันกำลังเรียนอยู่ชั้น ม. 3

ใครเป็นพันธมิตร ? (เหตุผล)

เพื่อน - สนิทที่รู้จัก แนะนำทางที่ดี

ใครเป็นปฏิปักษ์ ? (เหตุผล)

ไม่ค่อยมี บางครั้งก็จะเป็นลักษณะที่เขาไม่ค่อยพอใจ (หมั่นไส้)

2. Meaning of life

เขามองความหมายของชีวิตเขาอย่างไร ?

ต้องศึกษาเล่าเรียนและเรียนให้สูงที่สุด และต้องเป็นคนดีเป็นพระดี

แบบแผนการดำเนินชีวิตของเขาอย่างไร ?

ต้องทำให้พ่อแม่สบายใจ ช่วยลดค่าใช้จ่ายเรื่องการเรียนรู้ และอยู่ในเพศสมณะนี้ก็เป็นผลดีที่จะช่วยลดค่าใช้จ่าย เพราะไม่ต้องใช้เงินเยอะ

ให้คุณค่าความสำคัญการดำเนินชีวิตของเขาอย่างไร ?

ด้านครอบครัว - ทำให้พ่อแม่สบายใจ ไม่ต้องเป็นห่วง

ด้านชุมชน - เป็นลูกศิษย์ที่ดี ญาติโยมให้การนับถือ ทำบุญด้วย

ด้านประเทศชาติ - ช่วยทำให้ชุมชนเจริญขึ้น นำสิ่งดี ๆ ให้กับชุมชน เช่น สอนพระธรรม

3. Hope of life

มีความมุ่งหวังในอนาคตของตนอย่างไร ?

อยากเป็นทหาร ช่วยเหลือประเทศในช่วงที่มีการเลือกตั้ง

เขาจะยุติการดำเนินชีวิตอย่างปัจจุบันนี้หรือไม่ อย่างไร และจะไปทำอะไร ?

ไม่ยุติ

ถ้าไม่ยุติวิธีการดำเนินชีวิตแบบนี้เพราะอะไร และทำไม ?

ตั้งใจเรียนให้มากขึ้น

4. Influence overthings and others

คิดว่าตัวเขาสามารถมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นในชีวิตหรือไม่ อย่างไรและทำไม ? เช่น ต่อเพื่อน, พ่อแม่ ฯลฯ

เพื่อน - เรื่องการเรียน ช่วยเพื่อเวลาการเรียนมีปัญหา

พ่อแม่ - เป็นคนดี ทำให้พ่อแม่สบายใจ

เขามีชีวิตเพื่อคนอื่นเหล่านั้น ใช่หรือไม่ ?

เพื่อพ่อแม่

2. การวิเคราะห์ความยากลำบากที่เขาเผชิญอยู่

2.1 อะไรคือความยากลำบากที่สุดของเขา ?

การปรับตัว ให้เข้ากับวัด ให้เข้ากับเพื่อน และกิจวัตรการปฏิบัติของสงฆ์

2.2 ความยากลำบากนั้นเกิดจากอะไร ?

ไม่มีทราบ / ไม่เข้าใจ คิดว่าตัวเองปกติ แล้ว

2.3 สวัสดิการที่เขาได้รับมีอะไรบ้าง ?

เรียนที่วัดกลาง จังหวัดบุรีรัมย์ และได้สิ่งของที่เขานำมาทำบุญโดยท่านเจ้าอาวาสจะเป็นคนแบ่งให้ และนำเงินมาใช้ในการศึกษา

2.5 ผ่านหน่วยงานใด ?

ไม่มี, ไม่ทราบ

3. ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง

3.1 เขารู้สึกไม่มีอำนาจต่อรองหรือไม่ เพราะอะไร ?

รู้น้องไม่ค่อยเชื่อฟัง

3.2 ความรู้สึกไม่มีอำนาจต่อรองสะท้อนออกมาอย่างไร ?

น้อยใจ

3.3 สภาวะที่ขาดอำนาจต่อรองเกิดจากอะไร

พูดแล้วคนอื่นไม่เชื่อฟัง

3.4 เมื่อเขารู้สึกถึงการขาดอำนาจต่อรอง เขาหันไปขอความช่วยเหลือจากใคร ในเรื่องอะไร ?

เจ้าอาวาส หลวงพี่ และพ่อแม่ เรื่องเงิน

4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

4.1 เขามีความสัมพันธ์กับกลไกรัฐในชุมชนหรือในท้องถิ่นที่เขาอยู่หรือไม่ อย่างไร ?

มี - ญาติโยม เอาสิ่งของมาถวายให้

4.2 เขามีความรู้สึกอย่างไรกับกลไกรัฐ ระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ?

รู้สึกดี เขาก็ทำดีอยู่แล้ว คิดว่าเป็นเรื่องไกลตัว

4.3 เขาได้สร้างกลุ่มเพื่ออำนาจในตอรองกับรัฐหรือไม่ อย่างไร ?

ไม่มี

5. การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

5.1 ความทุกข์ยากของเขาเกิดจากปัญหาอะไรที่เป็นปัญหาพื้นฐานที่สุด หรือเป็นจุดกำเนิดของความทุกข์ยากที่เขาเผชิญอยู่ ?

กลัวพ่อแม่ไม่สบาย เป็นห่วงกลัวไม่มีคนดูแล

5.2 ความทุกข์ยากนั้นมีวงจรอย่างไร ?

เรื่องการเจ็บป่วย

5.3 เขาคิดว่าเขาจะหลุดพ้นความทุกข์ยากนั้นได้หรือไม่ อย่างไร ?

ต้องเอาสิ่งของ และไปเยี่ยมบ่อย ๆ

2. สามเนวกรรม สกฺล สวรูป

1. Place of Status

ระดับสถานะปัจจุบัน

เรียนจบชั้น ป.6 เคยไปสมัครเรียน ที่โรงเรียนตูมใหญ่พิทยาคม อำเภอคูเมือง แต่ไม่ได้เรียน เพราะสุขภาพไม่ดีเป็นโรคกระเพาะตั้งแต่เด็ก พ่อแม่ทำนา แม่เสียพ่อเลยแต่งงานใหม่ แม่ใหม่มีลูกติด 1 คน พี่น้องท้องเดียวกันมี 3 คน ตนเป็นคนที่ 3 พี่สาว 2 คน แยกครอบครัว ครอบครัวมีปัญหา ความขัดแย้งระหว่างโยมพ่อ กับยาย โยมพ่อถูกยายไล่ออกจากบ้าน ต้องย้ายบ้านใหม่อยู่บ้านป่าตนเองชอบทานอาหารรสจัด

สาเหตุที่มาบวช เพราะสุขภาพไม่ดี บวชเมื่ออายุ 14 ปี สงสารโยมพ่อ กลัวเป็นภาระ เลยต้องเข้าไปหาพระที่บ้าน เพื่อมาขอบวชเอง แจ้งความประสงค์ว่าต้องการบวชเรียน ท่านก็บวชให้และให้เรียนหนังสือ พระที่บ้านพามาฝากที่วัดศิลาสน เดิมมีเพื่อนมาด้วย แต่ในปัจจุบันเพื่อนที่มาด้วยกันจบการศึกษา ม.ต้น และลาสิกขาบทหมดแล้ว ปัจจุบันเรียนอยู่ชั้น ม. 5 โยมพ่อมาเยี่ยมบ่อย ไม่อยากให้มากลัวเปลืองเงิน โยมพี่ก็มาเยี่ยมบ้าง พี่สาวทำนาและรับจ้างทั่วไป ถ้าเรียนจบ ม.6 แล้วจะลาสิกขาบทและไปเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ใครเป็นพันธมิตร ? (เหตุผล)

เพื่อน - ต้องเป็นคนไม่ชอบดูถูกคน รู้จักนิสัยใจคอ ไม่ชักชวนเพื่อนในทางที่ผิด มีทั้งเพื่อนที่เป็นพระและโยมก็มีบ้าง

ใครเป็นปฏิปักษ์ ? (เหตุผล)

ศัตรู - ไม่ค่อยมี แต่ไม่ชอบคนประเภทที่ชอบดูถูกคน ไม่มีเหตุผล พุดเหยียดหยาม เช่น การเรียนบางครั้งก็ชอบใช้คำพูดว่า " ทำไมโง่แท้" ทำให้เราต้องคิดมาก

2. Meaning of life

เขามองความหมายของชีวิตเขาอย่างไร ?

เกิดมาเพื่อชดใช้กรรม ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าทุกอย่าง ทำให้ได้ทุกอย่าง สิ่งที่เราคิดว่าถูกต้องลงมือทำเลย การดำเนินชีวิตไปสู่จุดหมาย เหมือนการขึ้นภูเขา แผ่นดินสูง ไม่รู้ว่าสูงแค่ไหน กว้าง แคบ แคไหน อุปสรรคให้เป็นครูสอนเรา เป็นกำลังใจที่ดี ทุกคนต้องเจอถ้าไม่ล้มเลิกก็ไม่เจอ

แบบแผนการดำเนินชีวิตของเขาอย่างไร ?

จบ ม.6 จะฝึกและเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพราะไม่ต้องใช้เงินฯ มาก เรียนด้วยตนเอง ทำงานด้วย เรียนให้จบปริญญาตรี ค่อยคิดเรื่องครอบครัว ชอบศิลปะ งานอิสระเป็นเป้าหมายตนเอง เรื่องคู่ชีวิตต้องเป็นคนที่มีความเข้าใจกัน มีจรรยาบรรณ ถ้าไม่บวชก็ไม่รู้ว่าชีวิตของตนเองจะเป็นอย่างไร พอมาบวชพฤติกรรมก็เปลี่ยนไป เนื่องจากเมื่อตอนเป็นเด็กเคยเรียน ม.1 แล้วออกมาเฉย ๆ เพราะไม่ค่อยสนใจการเรียน เมื่อมาบวชเรียน ทำให้มีสติ สมาธิ เข้าใจตนเอง และ สิ่งแวดล้อมมากขึ้น มีกรอบระเบียบที่จะต้องข่มใจตนเอง เช่น การฉันท์ 2 มื้อ โดยส่วนตัวเป็นโรคกระเพาะ ก็พยายามฝึกให้เกิดความเคยชิน แต่เมื่ออาหารก็สามารถได้ครบทั้ง 3 มื้อ ฉันท์ของตอง ไม่ได้ เคยไปนอนโรงพยาบาล ไปเองไม่ต้องมีใครพาไป แพทย์เป็นผู้ดูแล ไม่ต้องเสียค่ารักษาพยาบาล เพราะมีบัตรประกันสุขภาพ

ให้คุณค่าความสำคัญการดำเนินชีวิตของเขาอย่างไร ?

ภูมิใจที่ได้บวช ได้ศึกษาพระพุทธประวัติ รู้หลักธรรม วินัย เป็นอนุพุทธ คือ ผู้ปฏิบัติสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิต ได้อบรมเรื่องบาลี ต้องเรียนรู้ที่มา มีความเพียร เรียนรู้แล้วนำมาปฏิบัติ ตอนนั้นตนเองเรียนฝ่ายโลก อยู่ ม.5 เป็นนักเรียนเอก ส่วนบาลี ประโยค 2 และมีความตั้งใจจะต้องศึกษาให้ได้ชั้นสูงสุด คือ มหาเปรียญ 9 เรียนแล้วสอบไปเรื่อย ๆ สอบไม่ได้ก็สอบใหม่

3. Hope of life

มีความมุ่งหวังในอนาคตของตนอย่างไร ?

ต้องการรับราชการ เช่น ครู หรืออื่นๆ ก็ได้ เพราะช่วยเหลือสังคมได้มีประสิทธิภาพมากกว่า คนทั่วไป พูดแล้วผู้อื่นไม่ฟัง แต่ถ้าเป็นข้าราชการพูดแล้วคนฟังมากกว่า สังคมไม่ค่อยอยู่ในระเบียบ วินัย กฎหมาย ก็แค่เขียนเฉย ๆ ไม่ช่วยกันดูแลรักษา สาเหตุสำคัญอยู่ที่ตัวเรา เขาไม่อบรมที่ตัวเขาก่อน ต่างประเทศเขาจะเคร่งครัด เรื่องกฎหมาย แต่คนไทยไม่เคร่งครัด เท่าที่ควร ไม่เด็ดขาด ตนเองต้องการที่จะเป็นแบบอย่างที่ดี โดยเริ่มที่ตนเองก่อน ครอบครัวยุ่งและสังคมตามลำดับ ทำได้ทุกอย่างโดยเริ่มที่เรา ก่อน เคารพกัน กฎ กติกา มารยาท

แผนแรก คืออาชีพรับราชการ นำศีลมาประยุกต์ใช้ในการครองตน ปัจจุบันแม่ใหม่กับโยมพ่อไม่ได้อยู่ด้วยกัน โยมพ่ออยู่กับพี่สาว อายุพ่อประมาณ 50 ปี ปัจจุบันต้องเช่าที่นาเขาทำ จึงต้องการเป็นกำลังใจโยมพ่อ รักท่านพยายามทำเพื่อท่านทุกอย่าง รู้ว่าโยมพ่อรัก ดังนั้นเมื่อเรียนจบ จะต้องหางานทำที่กรุงเทพฯ เนื่องจากเข้าใจว่าเป็นศูนย์รวมของแหล่งงาน แต่โดยส่วนตัวยังไม่เคยไป แต่คิดว่าการศึกษาดีกว่าชนบทแม้ว่าสภาพแวดล้อมกรุงเทพฯ จะไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้ชีวิตของเด็กชนบท แต่คิดว่าคงจะอยู่ได้ อาจจะต้องทำงานเป็น เด็กเสิร์ฟ หรือไม่ก็เป็นเด็กปั้มน้ำมัน เป็นโครงการที่คิดไว้ น่าจะอยู่ได้ เพื่อเรียนจบแล้วค่อยคิดต่อ แต่ไม่อยากเป็นหนี้ เพราะเดือดร้อนตัวเอง